

Алатау

Газет 2001 жылдың
7 тамызынан
шыға бастады

№2 (901)
18.01.2019

Қоғамдық-саяси газет / Общественно-политическая газета

alatau_offset@mail.ru

«АЛАТАУ» ГАЗЕТІ ӘР ОТАУДЫҢ ТӨРІНЕН ОРЫН ТАБУЫ ТИІС!

«Алатау» газеті – менің бала кезден бергі серігім. Балалық шағым, негізінен, қаланың тас көшелерінде өтсе де, жазғы демалысымның барлығында Жамбыл ауданындағы нағашыларымның ауылын мекен ететінмін. Сол балғын шақтар «Алатау» газетін парақтаған нағашыларымның бейнесімен, газет ішіндегі сарқылмас рухани қазынаның бойға сіңуімен есте қалды. Тіпті, осы нағашыларыма оқушылар айтысындағы алғашқы жеңістерімді де «Алатау» газеті сүйіншілеген болатын.

Алақанына ашып ұстап, тұрақты оқығандардың Алатаудай тұлғаға айналуына себеп болатын «Алатау» газеті әр отаудың төрінен орын табуы тиіс! Себебі, табиғи ананың сүтін ешбір жасанды қоспаның алмастыра алмайтыны сияқты газеттің исін искеп, ізденіп оқыған мәдени мұраның орнын ешбір әлеуметтік желідегі жеңіл ақпарат толтыра алмасы сөзсіз. Ендеше, облысымыздың орны бөлек газетіне жазылуға асығайы!

Сырым ӘУЕСХАН,
айтыскер ақын.

НЫСАНА

ӘКІМДЕР ЕСЕП БЕРУДЕ

«Әкім бол, халқыңа жақын бол» деген тәмсілдің салмағын сараптайтын кез де келді. Жаңа жыл басталысымен өткен жылды қорытындылап, алдағы кезеңге жаңа бағдарлама жасайтын әкім-қаралар бұқара халыққа есеп беріп жатыр. Экономикалық қарқын, әлеуметтік сала, денсаулық, білім, спорт, ауылдың ахуалы төңірегінде атқарылған жұмыстарды жіпке тізген моншақтай санамалайтын әкімдер үшін бұл есеп беру концерттік бағдарламаға айналғалы да бір аз жыл болып қалды.

Қазіргі жергілікті әкімдердің рейтингісі елді ұйыстыра білуі мен ауданға, қалаға инвестиция тартумен өлшенеді. Жасыратыны жоқ, аудандардың басым бөлігі дотацияда отыр. Өтірік айтып не керек, Алматы қаласының іргесіндегі аудандардың арасында Қарасай, Іле, Талғар, Еңбекшіқазақ аудандары – донор аудандар. Бұлар өздерін-өздері еркін қамтуға толық мүмкіндіктері бар. Аты аталған аудандар жергілікті бюджеттің бүйірін қампайтып, қыруар кіріс кіргізуде.

Ал қалған аудандар әлі күнге дейін алақан жайып ауыздарын ашуда.

Алайда, еркін экономикалық аймақ құрған бірде-бір аудан жоқ. «Ескіні айтпай, жаңаның жаңғыруы екіталай» демекші, Алматы облысын кезінде басқарған Заманбек Нұрқаділов «Мен облысты дотациясыз облыс жасаймын» деп талпынғанын да ел ұмыта қойған жоқ. Ол кезде облыс тұрмақ, республика экономикасының өзі жаңадан қаз-қаз басып, қалыптасып келе жатқан-ды.

Ал, Панфилов ауданын басқарған марқұм Әділшайық Ыбыраймолдаев сол кезде-ақ ауданды еркін экономикалық аймақ жасауға күш салды. Қожырап кеткен ауылшаруашылығының бетін бері бұрып, қант қызылшасын ектіріп, көрші Қытай мемлекетіне өткізіп тонна-тонна шекер алып, айналымға түсіріп, ауданның экономикалық, әлеуметтік мәселелерін қал-қадірінше шешті.

Жалғасы 4-бетте.

«АЛАТАУ» - ХАЛЫҚҚА ЕҢ ЖАҚЫН БАСЫЛЫМ

25% жеңілдікпен жазыл!

Газет – халықтың көзі, құлағы һәм тілі. Алаш қайраткері Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай, адамға көз, құлақ, тіл қандай керек болса, халыққа газет сондай керек. Қазір елімізде мемлекеттік мерзімді баспасөздерге жазылу аяқталды. Десек те, біздің «Алатау» газетіміз халықтың сұрауы бойынша, бағасы 25% жеңілдікпен «Өз сүйікті газетіңе жазыл» акциясын бастайды. Сіздің енді көз келген «ҚазПошта» бөлімшесінде еш кедергісіз «Алатауға» жыл соңына дейін жазылып, ұтысқа ие болу мүмкіндігіңіз бар.

Оқырмандар жүрегіне жол тапқан басылымды одан әрі насихаттау әрі көпшіліктің қызығушылығын тудыру мақсатында оқырмандарға арнап ұтыс ұйымдастырып отырмыз. Ұтыс ойынын «Қазпошта» АҚ-мен бірлесіп отырып наурыз айының соңында қорытындылайтын боламыз. Оқырмандар қантар айынан бастап жазылса, газет келесі айдан бастап қолына тиеді.

«Алатауға» жазыл да, ҰТЫП АЛ!

Газетке жазылуға байланысты жеке тұлғаларға арнап Instagram парақшасы ашылады. Ұтыс иелерін анықтау жариялы түрде жүргізіледі, яғни инстаграм әлеуметтік парақшасында тікелей эфирде өтетін болады. Жеңімпаздар туралы ақпаратты наурыз айында газетке де жариялайтын боламыз. Жазылуға атсалысқан байланыс бөлімшелері де сылыққа ұсынылады. Сондықтан газетке жазылғандар түбіртег көшірмесін 24-наурызға дейін редакцияға жолдауы міндет. ЕНДЕШЕ, ІСКЕ СӨТ, ҚАДІРЛІ ОҚЫРМАН!

I орын
Смартфон
Samsung
Galaxy A6

II орын
шаңсорғыш
Bosch
BGS05A220

III орын
Мультиварка
REDMOND
RMC-M252

IV орын
Қысқатолқынды пеш
Elenberg MS-2011M

V орын
Блендер Elenberg
NAT-9601E

VI орын
Муксер Elenberg SW-601

Түбіртектің түпнұсқасын өзіңізде қалдырып, көшірмесін «Қазпошта» арқылы Талдықорған қаласы Қабанбай батыр көшесі 32-үй 2-қабат мекенжайына жолдаңыз. Индекс: 040000. Немесе түбіртекті сканерден өткізіп, басылымның alatau_offset@mail.ru поштасына жіберуге болады. Сонымен қатар 87028817110 ұялы телефонына WhatsApp желісі арқылы жолдауға мүмкіндігіңіз бар. Қосымша ақпарат: 87714037399 нөмірінен ала аласыздар.

Индексі: 16534

ЖАЗЫЛУ БАҒАСЫ:

РЕДАКЦИЯ АРҚЫЛЫ

1 жылға – 2400 теңге.

ОБЛЫСТЫҚ БАҒЫНЫСТАҒЫ

ҚАЛАЛАР ҰШЫ

1 жылға – 3434, 52 теңге.

АУЫЛ ТҮРҒЫНДАРЫНА

1 жылға – 3657, 96 теңге.

ЦЕНА ПОДПИСКИ:

С РЕДАКЦИИ

1 год – 2400 тенге.

ДЛЯ ГОРОДА

НЕОБЛАСТНОГО ЗНАЧЕНИЯ

1 год – 3434, 52 тенге.

ДЛЯ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ

1 год – 3657, 96тенге.

АЛАҢ КӨҢІЛ

Ақмола облысында 77 адам қызылша белгілерімен ауырған. Бұл жұқпалы дерттің аумағы анықталып, залалсыздандыру шаралары қолға алынған. Алайда осы аурумен күресіп жатқан 6 медицина қызметкерлері жұқтырып алыпты.

Жандарбек БЕКШИН,
Қоғамдық денсаулық сақтау
комитетінің төрағасы:

– Елімізде осы аурудың көтерілуі байқалуда. Былтырғы жылдың қараша айынан бастап зертханалармен расталған 1000-ға жуық жағдай тіркелді. Бұл жұқпалы кеселге қарсы екпе бар. Тағы 100 мың вакцина сатып аламыз.

Сыйлық алған шенеуніктер ӘШКЕРЕ БОЛДЫ

Равиль ТӨЛЕУБАЕВ

Шенді-шекпенділерге сый-сияпат жасауды әдетке айналдырып алғандар «Береген қолым алағай» деген тәмсілді ұмыта алмай жүрсе керек. Жаңа жыл қарсаңында мемлекеттік қызметкерлерге торт, қорап кәмпит пен 2 мың теңге ұсынғандар жауапқа тартылуда. Шымкенттік тұрғындар шенеуніктерге жақын жүруді, оларды қуанып тұруды ұнатады екен. Олар әкімдік, басқарма, аурухана, мектеп қызметкерлеріне жиі сыйлық жасапты. Екінші орында Алматы облысы Шымкент қаласымен құйрық

тістесіп келеді. Ал Қарағанды облысында мемлекеттік кіріс басқармасының қызметкері 2 мың теңге алғаны үшін әкімшілік жауапқа тартылған. Мемлекеттік қызмет саласында бақылау департаментінің директоры Равиль Төлеубаев:

– Бұл жерде әкімшілік айыппұлдың сомасы егер қысқартылған түрде жүретін болса, 300 АЕК, яғни миллионнан астам айыппұл саламыз. Жалпы жыл бойын алатын болсақ, 37 адам айыппұлға тартылды.

Шымкент	52
Алматы облысы	40
Түркістан облысы	13
Қостанай облысы	8
Павлодар облысы	6
Солтүстік Қазақстан облысы	4
Атырау облысы	3
Қарағанды облысы	2
Ақтөбе облысы	1

Әлем жаңалықтары

- Болгарияның астанасы София қаласының орталығындағы көшеге «Астана» атауы берілді. Елордамыздың 20 жылдық мерейтойы құрметіне берілген көшенің ашылу салтанатына Болгария Сыртқы істер министрлігінің өкілдері, «Қазақстанмен достық үшін» парламенттік тобының мүшелері мен депутаттары қатысты.
- Грузия президенті өз еңбекақысынан бас тартты. Жаңадан сайланған Саломе Зурабишвили бұл шешімін мемлекет басшысы ретінде өткізген тұңғыш баспасөз мәслихатында жеткізді. «Мен Франциядан зейнетақы аламын. Ол менің өз бас-сыма жетеді. Сондықтан да айлығымды қайырымдылық қорға салуды ұйғардым. Басқалар менің жолыммен жүреді деп ойлаймын», - деді Грузияның бесінші президенті.
- Айдың арғы бетіне қонған Қытайдың «Чаньэ-4» биологиялық сынақ жүргізу үшін мақта, рапс, картоп, ақшешек, ашытқы тұқымын және жеміс шыбынының жұмыртқасын үлгі ретінде таңдап алды. Агенттік жарияланған суреттерден Ай бетінде өсімдік тұқымдары көкпеп жатқанын көруге болады. Қушты сәуле мен температура айырмашылығына қарамастан мақта өскіні жақсы өсіп келеді. Бұл Ай бетінде өсіп шыққан алғашқы өсімдік тұқымы.
- АҚШ-та 30 мыңға жуық ұстаз ереуілге шықты. Ашынған жұрт үкіметтен жалақыны көтеруді, сонымен қатар мұғалімдер мен кітапханашылардың санын арттыруды талап етеді. Аймақта дәл осындай наразылық акциясы соңғы 30 жылда алғаш рет ұйымдастырылып отыр. Бұл толқуларға қарамастан, мектептер өз жұмысын тоқтатқан жоқ. Сонда да көптеген ата-ана балаларын үйінде қалдыруды жөн көрген.

БАЙЛАР ДА ЖЫЛАЙДЫ

Алматыда несиесіз төлей алмай жүрген бай-бағландардың тіқушақтары тәркіленуде. Банктерге берешегі бар ауқаттылардың әрқайсысы 10 миллионға бағаланған тіқушақ пен премиум класс бірнеше автокөлік тәркіленген.

БЖЗҚ ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚОРЫ ПЕНСИОННЫЙ ФОНД АҚПАРАТТЫҚ ХАБАРЛАМА 2019 жылғы «8» қаңтар БЖЗҚ-да зейнетақы шотын ашу рәсімі оңайлатылды

2019 жылдың 8 қаңтарынан бастап БЖЗҚ-да міндетті зейнетақы жарналарын (МЗЖ) есепке алу бойынша жеке зейнетақы шотын (ЖЗШ) ашу үшін жеке тұлғаға ЖЗШ ашу жөніндегі өтінішті рәсімдеу үшін БЖЗҚ-ға, оның ішінде Қордың веб-сайты арқылы жүгінудің қажеті жоқ. Енді жеке тұлғаның БЖЗҚ-да МЗЖ есепке алу бойынша ашылған зейнетақы шоты жеке болса, алғашқы жарна келіп түскен кезде зейнетақы шоты Қордың ақпараттық жүйесінде автоматты түрде ашылады. Бұл туралы Қазақстан Республикасының зейнетақы заңнамасына (ҚР 26.12.2018ж. №203-VІ Заны) тиісті өзгерістер енгізілді.

Бұл ретте жеке тұлға МЗЖ аудару кезінде төлем тапсырмасының электрондық форматында көрсетілген дербес деректер (тегі, аты, әкесінің аты, жеке сәйкестендіру нөмірі, туған күні) бойынша сәйкестендіріледі. Ал жеке тұлғаның жеке басын куәландыратын құжаттың деректемелері бойынша қажетті мәліметтерді Қор мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерінен алатын болады.

Еске саламыз, бұған дейін жеке тұлға МЗЖ есепке алу бойынша ЖЗШ ашу үшін шот ашу жөнінде тиісті өтінішті рәсімдеуге міндетті болатын.

Ескере кететін жәйт, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары мен ерікті зейнетақы жарналарын есепке алу бойынша ЖЗШ ашу тәртібі бұрынғыша өзгеріссіз қалады.

Айта кетелік, электрондық цифрлық қолтаңба (ЭЦҚ) бар болған жағдайда, ерікті зейнетақы жарналарын (өз пайдасына) есепке алу бойынша жеке зейнетақы шотын БЖЗҚ сайтында онлайн тәртібінде ашуға болады. Бұл салымшылар мен алушылар үшін өте ыңғайлы.

БЖЗҚ 2013 жылғы 22 тамызда «ГНПФ» ЖЗҚ» АҚ негізінде құрылды. БЖЗҚ құрылтайшысы және акционері – Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің «Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитеті» ММ арқылы Қазақстан Республикасының Үкіметі. БЖЗҚ зейнетақы активтерін сенімгерлікпен басқаруды Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі жүзеге асырады. 2016 жылғы 1 қаңтардан бастап зейнетақы активтерін басқару тиімділігін арттыру бойынша ұсынатын жасау қызметі Ұлттық қорды басқару кеңесіне берілді. Зейнетақы заңнамасына сәйкес БЖЗҚ міндетті зейнетақы жарналарын, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналарын, ерікті зейнетақы жарналарын тартуды, зейнетақы төлемдерін, зейнетақы жинақтары мен төлемдерін жеке есепке алуға жүзеге асырады, салымшыға (алушыға) зейнетақы жинақтарының жай-күйі туралы ақпарат береді (толығырақ www.enpf.kz сайтында).

«БЖЗҚ» АҚ баспасөз орталығы БАҚ үшін байланыстар: press@enpf.kz

Мәселен, «Я Лан Ган Су» жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің өтінімі оң шешілді. Бұған дейін Мемлекеттік кірістер басқармасы компанияға 2017 жылға дейін 151,2 млн теңге сомасында кірістерді ұлғайту туралы хабарландыру жасап, оларды жасырын кірістер деп таныды. Компания Алматы облысы кәсіпкерлер палатасына өтінім жасаған соң «Я Лан Ган Су» ЖШС бухгалтер мамандарымен бірлесіп, қажетті құжаттарды беру арқылы басқарманы жұмыс кездесу ұйымдастырылды. Кездесу барысында 151,2 млн теңге – өнім өндірісін төмендету салдарынан пайда болған 2016 жыл және 2017 жылдың арасындағы салыстырмалы жылдық кіріс айырмашылығы екені анықталды. Мемлекеттік кірістер басқармасы ЖШС берген құжаттарға және келтірілген дәлелдерге тексеру жүргізді, нәтижесінде хабарламаны алып тастау туралы қорытынды жасалды. Сонымен қатар 2018 жылы Еңбекшіқазақ ауданында «Экстремал Спорт-туризм» ЖШС мен Жер қатынастары бөлімі арасындағы дау шешілген болатын. Мемлекеттік орган жерге

КӘСІПКЕРЛЕР МҮДДЕЛЕРІ ҚОРҒАЛДЫ

Алматы облысының кәсіпкерлер палатасы баспасөз қызметінің хабарлағанындай, Алматы облысы кәсіпкерлер палатасының сарапшысы Санат Түсіпов 2018 жылы салықтық қатынастар мәселелері бойынша 110-нан астам өтінім келіп түскенін тілге тиек етті.

17,3 млн теңге көлемінде салық салған. Алматы облысы бойынша мемлекеттік кірістер басқармасы тарапынан болған қолдау, сондай-ақ бірлескен кездесулер, инвестициялық жобаны растайтын құжаттар беріліп, Салық кодексі бойынша жеңілдіктер көрсетілген соң тағайындалған салық алынып тасталды. Осылайша салынған соманы төлеу қажеттілігі жойылды.

Нәтижесінде 2018 жыл ішінде Өңірлік кәсіпкерлер палатасы кәсіпкерлердің салықтар бойынша мүддесін 65,6 млн теңге көлемінде қорғады.

«Мемлекеттік кірістер департаменті «Атамекеннің» стратегиялық серіктестерінің бірі. Департаменттің басшылығы мен мамандарының белсенді атсалысуын ерекше атап өткен жөн. Олар кәсіпкерлерге қол ұшын созуға дайын әрі орын алған мәселені тез шешуге ынтылы. Бірлескен түсіндіру жұмыстар Бухгалтерлер клубы және «Салық қызметкері сағаты» жобасы шеңберінде жүргізілді», - деді ӨКП сарапшысы Санат Түсіпов.

Өткен жылы Алматы облысы Бухгалтерлер клубының 9 отырысы өтті, онда Мемлекеттік кірістер департаменті, Талдықорған қаласы бойынша мемлекеттік кірістер басқармасы және «Жетісу» автоматтандыру орталығының қатысуымен 30-дан астам мәселе қаралды.

Ш. ХАМИТОВ.

БАСПАСӨЗ баяны

Еліміздегі халыққа қызмет көрсету ортадықтарының 46%-ы трансформациялана-

«Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы 2019 жылы еліміздегі мемлекеттік қызмет көрсетіп жатқан 152 фронт-офис қызметін трансформацияламақ.

Бүгінде республика бойынша халыққа қызмет көрсетуші 326 фронт-офис бар. Азаматтардың электрондық қызметтерді пайдалану деңгейін арттыру мақсатында мемлекеттік корпорация 60/40 жаңа қағидатына сәйкес, фронт-офистерде кеңауқымды трансформациялауды бастады.

«60/40 қағидаты фронт-офистегі жұмыс аймағының 40% қызмет көрсететін операторларға тиесілі екенін, ал азаматтардың қызметтерді өз бетінше алу аймағы – Connection point пен қоғамдық қолжетімді пункттердің үлесі 60 % жететінін меңзейді. Осылайша, біз болашақта қызмет алушылардың осы принцип бойынша анықтамалар мен басқа да керекті құжаттарды өздігінен алуын қамтамасыз етеміз», - дейді «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясының басқарма төрағасы Аблайхан Оспанов.

Аталған қағидат бойынша елімізде бүгінде 174 фронт-офис қызмет етеді. Нәтижесінде азаматтардың 2018 жылы өз бетінше алған қызметтерінің саны 2017 жылмен салыстырғанда 2 млн артып, 12 млн құрады. Бұл көрсеткіштің өсуіне электрондық үкімет

порталында жұмыс істеу және электрондық қызметтерді пайдалану дағдыларына 8 млн астам азаматтың үйретілуі де әсер еткен.

Айта кетейік, «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы арқылы 2018 жылы 31,9 млн қызмет көрсетілді, оның 16 млн электрондық форматта.

Анықтама: «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы арқылы мемлекеттік қызметтер реестрінде қамтылған 741 қызметтің 598-і қолжетімді. Мемлекеттік қызметтердің көрсетілуін 326 фронт-офис, 6 секторы бар 16 мамандандырылған ХҚО (оның ішінде 4 сектор Алматыда және 2 сектор Түркістан облысында), 70 мобильдік ХҚО және Қазпоштадан 1656 бөлімшесі қамтамасыз етеді.

«Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы» КЕАҚ баспасөз қызметі 8-7172-95-51-54 (ішкі 109) pressa_naog@oscorp.kz

РЕГИСТРАЦИЯ БРАКА ЗА ТРИ ДНЯ

Министр информации и коммуникаций Даурен Абаев рассказал, что в данный момент его ведомство работает над проектом закона, который сократит срок заключения брака с 1 месяца до 3-х рабочих дней.

позволят регулировать порядок оказания государственных услуг только одним нормативным актом. Всего будет направлено на отмену 3,5 тысячи стандартов и регламентов», – сообщил Даурен Абаев.

В результате принятых мер в 2019 году будет автоматизировано 80%, а в 2020 году-90% госуслуг.

На сегодняшний день реестр государственных услуг насчитывает 741 наименование. Из них 454 или 61% доступны в электронной форме. Основным инструментом оказания электронных госуслуг является портал электронного правительства (e-GOV). На текущий момент на e-GOV зарегистрировано более 8,5 млн пользователей, за 2018 год оказано 30 млн госуслуг.

Д. ДУАНБЕКОВА.

В рамках совершенствования нормативно-правовой базы, министерством информации и коммуникации, сформирован законопроект, который предусматривает внесение более 500 поправок в 43 закона и 10 кодексов. В ближайшее время под оптимизацию попадет 121 государственная услуга.

«Например, планируется оптимизация услуги по регистрации брака. При этом будет представлена возможность выбора даты регистрации брака до 2-х месяцев со дня даты подачи заявления. Предусматривается автоматический возврат излишне уплаченных налогоплательщиками сумм. Предусмотрены поправки, которые

СОХРАНИМ ЖИВОТНЫХ И ПТИЦ

Живет человек на Земле в постоянном окружении растительности, птиц и животных. В небе птицы летают стадами, в воде рыбы ходят косяками, в земле муравьи... Люди тоже живут вместе, делают одно общее дело – заботятся и охраняют родную природу. Мы не мыслим своей жизни без лесов, полей, рек, озер и часто говорим словами замечательного писателя и большого любителя природы Михаила Пришвина: «Мы хозяева нашей природы, и она для нас — кладовая солнца с великими сокровищами жизни. Мало того, чтобы сокровища эти охранять, их надо открывать и показывать».

Книга природы открывается для всех, но по-настоящему доступна лишь тому, кто способен понимать ее язык. Поэтому каждый по-своему любит свою природу и по-разному к ней относится. Один посадит дерево, выводит раненую птицу, не сломит цветущую ветку, не разрушит муравейника, птичьего гнезда. А другой вырвет все цветы с василькового поля, не щадя пчел, стрекоз, бабочек, забросает склянками, банками и другими отбросами реку, лужок и ни разу в своей жизни не вырастит ни одного цветка.

Планета земля – наш общий дом, каждый человек, живущий в нем, должен заботливо и бережно относиться к нему, сохраняя все его ценности и богатства.

Какой удивительный прекрасный мир окружает нас. Все то, что мы называем природой – необъятные просторы полей, глубинные бездонные озера,

зеленые леса, животные, птицы и насекомые – всегда были и есть источником красоты, энергии и гармонии.

Уникальная природа Лепсинского края способствует тому, что здесь обитает множество животных, которых в других местах на планете и не встретишь. И задача сотрудников Лепсинского филиала РГУ «Жонгар –Алатауский» ГНПП сохранить оставшихся животных будущему поколению.

На нашей территории обитает множество прекрасных животных и птиц.

Представьте себе мир без птиц: рощу без соловья, поле без жаворонка, деревенскую улицу без милых, вечно суетящихся воробьев. Кажется, мы так привыкли к ним, что порой их не замечаем. Но они рядом и часто нуждаются в нашем внимании и охране.

Нет на свете, наверное, более удивительных созданий

природы, чем птицы. Они освоили среду, где нет и не будет им равных – воздушное пространство. Эти совершенные существа способны преодолеть огромные расстояния, часто без пищи и, не имея возможности укрыться от непогоды. Глядя на полет птиц, человек всегда стремился в небо. Изучив строение птиц, люди стали придумывать летательные аппараты и осваивать все новые и новые воздушные пространства. Но никакой, даже самый идеальный летательный аппарат, созданный руками человека, не сравнится с летящей птицей. Птицы доставляют много радости человеку, внося большое оживление в окружающую его природную среду. Их подвижность, привлекательная внешность, мелодичность издаваемых звуков, создают у людей приятное настроение, доставляют им большое эстетическое наслаждение,

ПОЖАЛУЙ, СЕГОДНЯ ПРАКТИЧЕСКИ НЕ ОСТАЛОСЬ ЛЮДЕЙ, КОТОРЫЕ НЕ ПОНИМАЛИ БЫ ВСЮ ВАЖНОСТЬ ВЛАДЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКОМ. АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК СЧИТАЕТСЯ СВОЕГО РОДА УНИВЕРСАЛЬНЫМ СРЕДСТВОМ ОБЩЕНИЯ, НА КОТОРОМ РАЗГОВАРИВАЮТ ГРАЖДАНЕ БОЛЕЕ 60 СТРАН, А ЕГО ИЗУЧЕНИЕ, СООТВЕТСТВЕННО, СЧИТАЕТСЯ ВЕСЬМА ВЫГОДНОЙ ИНВЕСТИЦИЕЙ В СОБСТВЕННОЕ РАЗВИТИЕ.

ЯЗЫКОВОЙ ЦЕНТР «LIGHT»

В г.Талдықорган Центр английского языка «LIGHT» является одним из первых профессиональных центров изучения английского языка. Работает центр с 2006 года.

«Вот уже более 10-ти лет наша команда преподавателей и менеджеров старается вложить все усилия для качественного обучения и комфортного пребывания в стенах наших учебных заведений. Наша сила – это узкая специализация. Мы преподаем только английский язык»- рассказывает руководитель ТОО Центр «LIGHT» Березовская Людмила Николаевна.

Предприниматель получила финансирование в АО «Народный Банк Казахстана» по Программе регионального финансирования субъектов малого и среднего предпринимательства Алматинской области «Жетысу», под 7% годовых. А также, в связи с нехваткой залогового обеспечения, Фонда «Даму» предоставил гарантии. На полученные средства будет куплено недвижимое имущество для открытия нового офиса языковых курсов в одном из спальных районов Талдықоргана.

Уже сегодня в городе действуют 6 офисов языковой школы «LIGHT». Такое распределение по городу сделано для удобства жителей города, чтобы они могли выбрать наиболее удобное место обучения.

Формирование групп происходит строго по уровням. На курсы английского языка для начинающих приглашают даже тех, кто никогда не сталкивался с английским. С тем же, кто изучал язык ранее, проводят обучение и выявляют степень подготовки ученика. А затем подбирают группу соответствующего уровня.

«На будущее планов очень много – продолжает бизнесмен вunen – и я уверена, что с поддержкой Фонда «Даму» все задуманное реализуется в полном объеме!»

Ш. ХАМИТОВ.

которые являются украшением природы. есть птицы, о которых мы знаем и слышим их голоса в лесу. А есть и такие, о которых мы никогда не слышали, может быть, уже и не услышим - такими редкими они стали, что занесены в Красную книгу и являются краснокнижными На территории Лепсинского филиала обитают такие птицы. Это - беркут, орел-карлик, бородач, черный гриф, кумай, сапсан, балобан, ястребина сова, филин, черный аист, серпоклюв. Они обитают в нашем

крае, и находятся под особой охранной государства.

Каждый из нас может внести свой вклад в защиту окружающей нас природы. Это не навредить и сохранить. Дорогие друзья, давайте сохраним животных и птиц.

С. КОВЕШНИКОВ,
Гос.инспектор Черновского ИУ Лепсинский филиал РГУ «Жонгар –Алатауский» ГНПП.

Государственная программа «Цифровой Казахстан»

Государственная программа «Цифровой Казахстан» – это важная комплексная программа, которая нацелена на повышение уровня жизни каждого жителя страны за счет использования цифровых технологий.

Основными целями Программы стали ускорение темпов развития экономики Республики Казахстан и улучшение качества жизни населения, а также создание условий для перехода экономики наprin-

ципально новую траекторию – цифровую экономику будущего.

Реализация госпрограммы будет проводиться в период 2018-2022 годов в пяти ключевых направлениях:

1. «Цифровизация отраслей экономики» – преобразование традиционных отраслей экономики РК с использованием прорывных технологий и возможностей, которые повысят производительность труда и приведут к росту капитализации.
2. «Переход на цифровое

государство» – преобразование инфраструктуры государства для предоставления услуг населению и бизнесу, предвосхищая их потребности.

3. «Реализация цифрового Шелкового пути» – развитие высокоскоростной и защищенной инфраструктуры передачи, хранения и обработки данных.

4. «Развитие человеческого капитала» – преобразования, охватывающие создание креативного общества и переход к

новым реалиям – экономике знаний.

5. «Создание инновационной экосистемы» – создание условий для развития технологического предпринимательства с устойчивыми связями между бизнесом, научной сферой и государством, а также внедрения инноваций в производство.

Все мероприятия и проекты, реализованные в рамках программы «Цифровой Казах-

стан», помогут повысить эффективность и прозрачность государственного управления, обеспечить занятость населения, повысить качество образования и здравоохранения, а также улучшить инвестиционный климат, повысить производительность труда и рост доли малого и среднего бизнеса в структуре ВВП.

Д. ТӨЛЕНДІҚЫЗЫ.

Бүгінде ұлттық бұйым дегенде «Әдемі-ай» компаниясы, академик Төрегелді Шармановтың «Құлыншақ» атты бие сүтінен дайындалатын балмұздағы мен шоколады, әнші Қыдырәлі Болмановтың «Бал бала» атты Алдар Көсе, Тазша бала, Ер Төстік сынды кейіпкерлер негізінде жасалған ойыншықтары ойға оралады.

Қазір ұлттық нақышта, ою басылған белдік, әмиян, сөмке, ыдыс-аяқ, тұрмысқа

ҰЛТТЫҚ ЖАУНАРЛАР

ҰЛТТЫҢ КӘДЕСІНЕ ЖАРАП ТҰР

Қазақ халқының қолөнерінің ғажап, көркем екеніне талас жоқ. Өнерді жасаушы – халық. Ал уақыт сынынан өткен ұлттық жаунарларымызға қарап, алтынқол ата-әжелеріміздің шеберлігіне бас иеміз.

Қазақ халқы ертеден тері илеп, былғарыдан тұрмысқа қажетті заттарды дайындаған, ою ойып, сырмақ сырған, түйн қатып, талай тұсқиздің басын қайырған, ағаштан түйін түйген. Бір сөзбен айтқанда, өнер мен еңбекті қиыстырып, тұрмысқа қажетті сапалы әрі пайдалы бұйымдарды өз қолдарынан жасаған.

қажетті бұйымдарды табу оңай. Қолөнершілер мен шеберлеріміз қазақ халқының көне мұраларын қайта жаңғыртып, заманауи әдіспен жаңартып, ел назарына ұсынып келеді. Сонымен қатар, ұлттық нақышта, ұлттық бояуы сіңген дүниелерді нарыққа бейімдеп, бизнес көзіне айналдырып, табыс табады.

Ал халқымыздың тұрмыстық тұтынуындағы бүтін аспаптың бірегейі – ағаш. Халқымыздың өмір-тіршілігінде баспанасы киіз үйінен бастап, ет тартатын астау-табағы, құрт езетін астауы, сүт, қымыз құятын шарасы, шөміш, саптыаяқ секілді барлық ыдыс-аяғы, қарапайым қасығына дейін ағаштан жасалып отырған.

Неге десеңіз, ағаш бұйымдар ыңғайлы, пайдалануға тиімді. Сонымен бірге ол тұрмыстық зат есебінде ғана емес, сән үшін де қолданылып, биік өнер дәрежесіне жеткізілген. Оның ішінде сыйлы, қадірлі қонағына ұсынатын ыдыс-аяқтың жөні тіптен бөлек. Кейінгі кездері ел ішінде осы дәстүрді ұстанатын отбасылардың қатары көбейіп, ағаш бұйымдарды күнделікті тұрмысына қолдана бас-тады. Сонымен бірге, ағаштан ойылып, ұлттық өрнек салынған қазақы табақтарды пайдалану да сәнге айналған. Әсіресе ет тартуға арналған ағаш астаулар бүгінде өтімді.

Тұтынушымен тікелей жұмыс істеуде таптырмас құралға айналған Instagram әлеуметтік желісі арқылы «астау», «табак» деп іздеп көрсек, қаншама бизнес өкілдерін табуға болады. Түрлі пішімде, түрлі өрнек пен түрде бұйым ұсынып отырған кәсіпкерлер нарықтың талабы-

на бейімделе білген. Әлеуметтік желілер арқылы жарнамалаудың тәсілдерін қолдана отырып, тұтынушылардың қызығушылығы мен сұранысын арттырып, өз кәсіптерін дөңгелетіп отырғандар қатары жетерлік.

Алайда аса ыждаһаттылық пен тәзімділікті талап етіп, кәсіби шеберлікпен атқарылатын бұл жұмыстың құны да арзан емес. Астаулардың ең арзаны 15 мыңның айналасында басталып, 30-40 мың теңге аралығында сатылады.

«Қазір ұлттық киімдер тігіліп, қолөнер бұйымдары, тұрмысқа

қажетті заттар көптеп жасалынады. Бірақ, бағасы қымбат. Тұрмысы орташа халықтың қалтасы бұл заттарды алуға көтермейді» деген қараша қауымның назы да орынды.

Дәстүрден танбай, қолөнердің қадірін арттырып, заманауи технология тілімен үндестіріп жүрген, шеберлерді өңіміге тарттық. Әуелгіде ағаштан астау, табак жонды ермек санап, бүгінде кәсіп көзіне айналдырып отырған шебер: «Бұл кәсіпке бала кезімнен қызығушылығым бар. Ағаштан түрлі заттар жасауға қызығатымын. Бүгінде тапсырыс аламыз. Ас тар-

татын астауды, қымызға арналған ыдыстарды да жасаймын.

Ағаш бұйымдары табиғи зат болғандан кейін таза ұстап, орнымен қолданыңыз ұзақ жылға шыдас береді. Сондықтан ағаш ыдыстарды тұтынушылар қатары жыл санап көбейіп келеді.

Өзіміздің арнайы құрал-сайманымыз бар. Олар ағаш шабатын шот, қашаудың түр-түрі, үскі секілді тағы басқа да құралдар» – дейді.

«Астаулардың бағасы қымбат емес пе? Халыққа қаншалықты қолжетімді деп ойлайсыздар?» деген едік. Бұл сауалымызға: «Негізі астау жасау оңай шаруа емес. Бұл жұмысты соңына сапалы жеткізуге тәзім керек. Қолөңбек. Бұл – біріншіден.

Екіншіден, ыдыс-аяқтар көбінесе ағаштың безінен, қатты жерінен жасалынады. Ол ағаштарды табу да оңайға түспейді. Бір емес, екі емес көп ағаш керек екені белгілі ғой. Сол үшін арнайы ағаш сатып аламыз.

Үшіншіден, жасаған ыдысымыз сапалы болу үшін де бар өнерімізді саламыз. Ағаш ыдыс жарылып кетпеуі үшін оны майлаймыз. Сонда оның ішіне су сіңбейді. Осы сияқты аса кірпіжа жұмыстары,

қажетті ағаш, май т.б. заттары бар. Сондықтан құны да қымбат болады.

Тауардың көлеміне, жасалған бедерлеріне және тапсырыс санына байланысты бағаланады» – деп жауап берді.

Халық назы мен шебердің жауаптарынан соң, «өз қолымыз өз аузымызға жетіп», яғни ұлттық жаунарларымызды халқымыз пайдаланып, қолжетімді болатын уақыт өбден келді деген ой түйіндейміз.

Шыны керек, қазір отандық, ұлттық дүниелерге, яғни киімдерге, үй жиһаздары, әртүрлі бұйымдарға қарағанда шетелдік тауарлардың бағасы арзан. Өз елімізден шыққан тауарлар халыққа бірдей қолжетімді деп айтуға келмейді.

Сондықтан «Атамекен» ұлттық кәсіпкерлер палатасының «Бастау» жобасының қолға алып жатқан жоспарлары орындалып, шағын кәсіпорындар ашуға көптеп

мүмкіндік берсе құба-құп. Сонда он саусағынан өнер тамған шебердің еңбегі де бағаланып, халықтың қалтасына қиындық түспеген болар еді...

ТҮЙІН:

Бізді әлемге танытатын не? Әрине, ұлттық киім, ұлттық тағам, ұлттық бұйымдарымыз. Бұл Астана қаласындағы «ЭКСПО-2017» халықаралық көрмесінің өткізілуі барысында айғақтала түсті. Әлемнің 187 елінен келген туристер ұлттық брендтерімізге қызығушылықпен сүйсіне қарады.

Сондықтан әлемге қазақ елін таныту үшін оның инвестициялық мүмкіндіктерімен қатар ұлттық дүниелерін ұсына білсек, танымалдылықтың арқасында экономикамыздың табысы мен пайдасы артатыны анық. Демек, экспорттың шырайын шығару – күнтіртібіндегі міндет болмақ.

Әрі халқымыздың дәстүрлі ұлттық қолөнері, оның эстетикалық талғамын, халық өнерінің өзіндік ерекшелігін – жасалу, орындалу және сақталуын, пайдасы мен маңызын келесі ұрпаққа түсіндіруді де ұмытпаған жөн.

Ұлттық жаунарлар ұлттық көдесіне жарнап тұр. Ал бұл заман – қазақтың өз өнерін, байлығын өзине әрі өзгеге көрсететін заман.

Шынар ЖЕҢІСҚЫЗЫ.

НЫСАНА

Жалғасы. Басы 1-бетте.

ӘКІМДЕР ЕСЕП БЕРУДЕ

Тіпті Алматы қаласында оқитын аудан студенттеріне қол ұшын созып, арнайы автобустар шығарып, мерекелік демалыс күндері тегін тасығаны бар-ды. Бұл сол уақыттарда үлкен жаңалық және мақтаншыпен айтатын зор табыс еді. Сол кезеңдерде кетіп кетіп қалған қызылшаны Жарентке сіңірген де Әділшайлық өкім болатын. Болмаса өмір бойы дала аралы жүгерімен айналысқан шаруалар тәтті түбірді өңі тұрмақ түсінде көрген жоқ болатын. Міне, ізденімпаз, ел үшін басы жастыққа тимеген өкім осы кісі еді.

Қазіргі өкімдер мемлекеттен де, облыс бюджетінен де талабы-ондап, миллиардтап қаржы алып

қана қоймайды, соны тиімді пайдаланбай жүргенін кезіміз көріп, құлағымыз естіп жүрміз. Инвестиция тартуда іскер, қалталы кәсіпкерлерді сырттан шақырып, өз ішіндегі дәулеттілерді ел экономикасы мен әлеуметтік мәселелеріне жұмылдыра білу – өкімдердің шаруасы. Алайда, аудандарға сапарлап бара қалсаңыз, инвестор тарттық деген өкімдер балабақша салудан жарысып жатқандай есерде қаласыз.

Жеріне шыбық қадасан, шынарға айналатын Жетісуда әлі күнге дейін ауылшаруашылығы қожырап тұр. Оған мысал, жеміс-жидекті сырттан тасымалдауымыз.

Қаншама жылыжай салдық, мал бордақылайтын алаң тұрғыздық деп ауыз толтырып айтқанмен, тым құрыса көкөніспен өзін-өзі қамти алмаған Алматы облысының орталығы Талдықорғандағы базарда қиярдың бағасының бір kilosы – 650 теңге, қызанақ – 800 теңге, жүзім осы шамалас бағада. Ал еттің бағасы аспандап тұр. Сенбі-жексенбі күні арнайы ұйымдастырылған базарларда көзбояушылық басым.

Қазір бұқара халықтың жергілікті билікке деген өкпелері қара қазандай, әсіресе ауылшаруашылығының едікандары егістікке қажетті дизель отынның бағасы бензин

бағасынан асып кеткенін айтып на-лиды. Өндiрген өнімдерінің қызығын көре алмай зар жылап жүрген де – шаруа-лар. Солардың қатарында Панфилов ауданындағы Алматы ауылының дикандарының жүгерісі қар астында, қырманда қалыпты. Амалдаған шаруалар палаткалармен жауып, күннің жылуын күтуде. Басты себеп: жүгері тазаланатын қырманның тозығы өбден жеткен. Кешегі кенестік кездегі колхоздан қалған қырманға төккен жүгерілеріне топырақ араласып, өнімді алушылар келгенде айнып қалады. Әлде жүгері науқаны басталғанда аудандық жүгері қабылдайтын Кузиевке тиесілі

зауыт өзіне қажетті көлемді алып алғанда, сырттан өнім алушыларды кіргізбейді.

«Екі ортада біз зардап шегеміз» деген шаруалар стандартқа сай жаңа қырманның зардабы өткенін айтады. Міне, бұл – аудан өкімі шешуге тиіс бір мәселе ғана. Осындай күрмеуі тарқатылмаған қаншама түйінді мәселер басқа аудандар мен қалаларда бар екені айдан анық. Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні: өкімдердің есебінде ел игілігі үшін атқарған қандай шаруалары ел есінде қалды екен?!

Айтақын МҰХАМАДИ.

ҰЛЫ ДАЛАНЫҢ ЖЕТИ ҚЫРЫ

Келіспеске шараңыз жоқ. Жаңа ғасырға техника тілі мен ғылымы еніп кеткенімен, салт атты жауынгердің үстемдік етіп тұрған заманына құрмет етпей қоймайсыз. Себебі, ол – тегімізге, қанымызға сіңген асыл қасиет. Тіпті, Сақ әйелдерінің салтына енген тұлпар үсті жауынгерлікке әбден бейімделіп, балаларының ат құлағында ойнауы әлем халықтарының үрейін туғызды. Ор қояндай орғып, қабыландай қарғып, қазанат мінген қазақ Еуропа мен Кіші Азияны мекен етіп, Жерорта теңізін бойлай орналасқан ұлттардың зәре-құтын қашырған деседі. Қазақтың ер баланы 5-7 жасқа келгенде ашамайлап атқа мінгізу ғұрпы бекерден жасалмаса керек-ті. Ел іргесі сөгіліп, жау жағадан алғанда атойлап атқа қонған бозбалалардың ұлтарақтай жері үшін қыршын жанын қиғаны тарихтан белгілі. Міне, жүректілік қайда! Жылқының жалына жарма-сып өскен жас бала ержүрек болмай көрсін осыдан соң.

Әлқисса, арада талай ғасыр өтсе де Елбасы өз мақаласында атап өткен «...Автокөлік қозғалтқыштарының қуаты әлі күнге дейін аттың күшімен өлшенеді» деуі жаңа ғасыр ұрпақтарының тағылымды тарихқа жасаған тағзымы іспетті. Осы тұста көрнекті ақын, жырға жүйрік Жұматай Жақыпбаевтың Кенежирен туралы: «Бермейтін-ақ атым еді қайтейін, Бес моторлы самолетке баспа-бас», – деп күнренгені еске түседі. Хас тұлпардың қадір-қасиетінің құнды болғаны соншалық, байбағландардың арасындағы алыс-беріс «валютасына» айналды. Алы-

ЖЫЛҚЫ МЕН ҚАЗАҚ - ТЕЛ ҰҒЫМ

теректің өзегіне біткен жегіқұрттай, бір ұлыстың сорына бұйырған сол қытай ханшасы мың қара тұлпарға татығаны еске түскенде өкініш көрмейді. Осы бір тарихи оқиғадан соң Қытайға тараған қазақ тұлпары Үндістан мен Америкаға шұрқырасып кете берген-ды. Өлмисақтан ат десе ішкен асын жерге қойған қазаққа тән бір ойын бар. Ол – бөйге. Қазақтың өз табиғатына сай, атойлауға, қиқулата шабуға, дөлебесін қоздырып, аламаннан дес бермеуге, жүзден жүйрік болуға ұмтылған жарыс түрі. Тағы да тауанды тарих таспасына жүгінеміз келіп. Осыдан 6 ғасыр бұрын, Керей мен Жәнібектің қазақ хандығын құрған шағында Шу өзенінің бойында бөйге ұйымдастыруы да тегін емес. Бұл бір көкіректі қуаныш көзгендеде қазіргі тілмен айтқанда ағзадағы «адреналинді» босату үшін ойлап табылған спорт түрі сынды. Бөйге бар жерде, әлбетте, не бап озады, не бақ озады. Ең құйратерлігі Ілияс Жансүгіровтың «Құлагер» поэмасында: «...Қазанат Шұлатқан арғын елін, Арқа халқын, Естіген Батыраш та Құла даңқын. Сатылап сұрап еді кісі салып Қолына түсіруге Ақан атын», – деп жазылғанындай, не опасыздық озады. Әрине, Батыраштардың бұ қылығы бөйгенің басын түсірік

қазанаты бір бөлек, жігітте де жігіт бар, азаматы бір бөлек» деген қазақы мақалға сүйенсек, қазақтың рухты батырларының ішінде азаматы мен қазанаты үйлескен баһадүрлер баршылық. Атап айтсақ, Қобыланды батырдың Тайбұрылы, Алпамыстың Байшұбары, Қамбардың Қарақасқасы, Ер Тарғынның Тарланы, Қабанбайдың Құбасы, Шақшақ Жәнібектің Қаракөгі, Бармақ батырдың Сандалкөгі, Ақан серінің Құлагері, Исатайдың Ақтабаны, Амангелді батырдың Шалқасқасы, Кейкі мергеннің Кераты, Ерқосайдың то-рысы – егесін ес тұтқан жануарлар.

Иә, көшегі аңыз – бүгінгі тари-х. Ал, XXI ғасырдың жаңа қазағы десе, ер-тұрмансыз, үзеңгісіз, жүгенсіз автокөлікпен болмысы астасып бара жатқан замандастарың есіңе түседі. Осы орайда, «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласы жылқы тектес қазақтың болмыс-бітімін дер шағында жаңа ұрпақтың жадына салып, қолына қармысын ұстатқандай әсер қалдырады. Жаңа қазақ дегеннен шығады, жаңа заман ұрпағының

білгені артық болмас деген ниетпен айта кеткенді жөн көрдік. Ата-бабамыздың түсінігінде, жылқы малы пайдалану әдісіне орай бірнеше топқа бөлген. Желден жүйрік шабыс атын тұлпар, сәйгүлік, санлақ, бөйге ат деп бөлсе, мініс атты аяқ ылау, жетек ат, қосақ ат, тұл ат, көсем ат деп жіктеді. Ал, той мен жиынға барарда сәні мен салтанаты келіскен жорғаны төлке жорға, айдама жорға, шайқалған жорға деп әспеттеп баптаған.

P.S. Жылқыны қолға үйреткен Тұран даласының ұрпағы да тарпаң сынды асау, асыл, паң әрі текті. Мәңгілік елдің абыро-ұын асқақтатып, керуен-ғасырлы тарихымызды болашаққа жетелейтін де тұлпар текті қазақ. Әлгі аңыз-әфсанасында гректер негізінен кентавр деп Сақ жауынгерін суреттеген дейді. Балтаалап шапса да ажырамайтып көрінген осы бір символикалық кейіпкердің өзі біздің азаматы мен қазанаты тұтасқан балбал тұлғалы бабалар бейнесі болар, бәлкім?!

Д. БЕРЕКЕТ

ТАҚЫРЫПҚА ТҰЗДЫҚ
Атам айлап-жылдап сәйгүлігін аламанға баптап, тақым қысар сәт келгенде жасайтын бір жоралғысы бар. Бөйгеге аттанарда сәйгүліктің жолы ашылуын ырымдап ауылдан ұзап шыққанша жолай кезіккен үйдің бәріне сәйгүлікті жетектей барып, үлкендердің батасын алып, ақ шашуын шашқызатын. Мәні неде десе, «Жылқы жануары өте сезімтал. Додаға түсер алдында ақ шашу арқылы салтанатты, жеңіс пен шаттықты сезінуі тиіс», – дейтін.

бы бар ағайынға да, қыздан дәмелі күйеуге қалыңмал есебінде кесілетін пұл – пәленбай тұяқ жылқы. «Қыз Жібек» жырындағы «Орамалы қалқаның бес жүз жорға» деген жолдары да осының айғағы. Шашасына шаң жұқтырмай, ойнақтаған қазақ жылқылары қысық көз көршінің де қызғанышын тудырған. Тарихқа сүйенсек, Үйсін күнби Елжауға Хань әулеті қызын беріп, есесіне мың қара тұлпарды иеленген. Алып

ДЕРЕК
Қазақтың жылқы түсін сипаттағын 300-ге тарта атауы Гиннестің рекордтар кітабына енгізілуі мүмкін. Бұл туралы ҚР Мәдениет және спорт министрлігінде өткен баспасөз мәслихатында «Ұлытау» ұлттық тарихи-мәдени және табиғи музей-қорығы директорының орынбасары Баян Шайгөзова мәлім етті.

түрінің тәрбиелік мәні тереңде жатыр.

Қазақ жұртында ән мен күйден, жыраулық пен зергерліктен өзге сондай бір бекзат өнер түрі бар. Ол – атбеглік өнері. Асқан ыждаһаттылық пен сабырды, зейін-зерден талап ететін асыл өнер ат ұстаған жұртың бәріне бірдей бұйырмаған. Мұлт кетсеңіз, бабы тайып, жүйріктен мәстекке айналдырып алуыңыз ғажап емес. Десе де, атбеглердің төккен тері өтеусіз қалмайды. Құлагер тұлпар мерт болған Сағынайдың асында бас бөйгеге мың тұсақ қой мен бес жүз жылқы тілгенін ескерсеңіз, өткен еңбектің бодауы өтелетінін аңғаруға болады.

«Тұлпарда да тұлпар бар,

АҚПАРАТТЫҚ ХАБАРЛАМА 2019 жылғы 9 қаңтар

ФРИЛАНСЕРЛЕР ҮШІН ЖАРНАЛАРДЫ ТӨЛЕУ РӘСІМІ ОҢАЙЛАТЫЛДЫ

Еске сала кетелік, азаматтардың бұл санаты 2018 жылдың шілде айынан бастап МЗЖ төлеуге міндеттелген болатын.

Ал жаңадан енгізілген өзгерістер 2019 жылдың қаңтар айынан бастап күшіне енеді.

Егер азаматтық-құқықтық сипаттағы шарттардың бір тарабы салық агенті, яғни заңды тұлғалар, жеке кәсіпкерлер, жеке нотариустар, жеке сот орындаушылары, адвокаттар, кәсіби медиаторлар болатын болса, олар жеке тұлғалар үшін, олардың ішінде фрилансерлерге берілетін табыстан МЗЖ төлейтін агентке айналады. Бұл ретте міндетті зейнетақы жарналарын алатын табыстың 10 пайызы мөлшерінде, бірақ республикалық бюджет туралы заңмен тиісті қаржы жылына белгіленген ең төменгі жалақының 10 пайызынан кем емес және 50 еселенген мөлшерінің 10 пайызынан жоғары емес мөлшерде

2018 жылдың 26 желтоқсанында «Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» ҚР Заңына тиісті өзгерістер енгізілді. Ол азаматтық-құқықтық сипаттағы (АҚС) шарттар бойынша жұмыстар орындайтын және қызметтер көрсететін жеке тұлғалар үшін міндетті зейнетақы жарналарын (МЗЖ) төлеу рәсімін оңайлатуға бағытталған.

белгіленеді.

Ал егер азаматтық-құқықтық сипаттағы шарттар салық агенті болып табылмайтын жеке тұлғалармен жасалатын болса, онда фрилансерлер МЗЖ төлеуге құқылы болады. Яғни, міндетті емес. Бұл жағдайда жеке тұлға міндетті зейнетақы жарналарын өзінің ұйғаруымен Қордағы жеке зейнетақы шотына аудару алады. Бұл үшін ол жарналарды өкіші деңгейдегі банктер немесе Қазақша арқылы «Азаматтарға арналған үкімет» Мемлекеттік корпорациясына төлейді. Әрі қарай Мемлекеттік корпорация жарналарды Қорға аударды. Атап өту керек, егер фрилансер өзінің осы құқығын пайдаланатын болса,

бұл оның жеке зейнетақы капиталын қалыптастыруына оң әсер ететін болады.

Бұдан басқа, еңбек шарты бойынша жалдамалы жұмыскер ретінде еңбек ететін әрі жеке тұлғалармен жасалған азаматтық-құқықтық шарттар бойынша жұмыстар орындайтын немесе қызмет көрсететін азаматтар азаматтық-құқықтық шарттар бойынша алынатын табыстан МЗЖ төлеуден босатылады.

Бұл ретте МЗЖ есептеу үшін алынатын ең жоғары жиынтық жылдық табыс республикалық бюджет туралы заңмен тиісті қаржы жылына белгіленген ең төменгі жалақының 50 еселенген мөлшерінің 12 еселенген со-

масынан аспауы тиіс. Яғни, 2019 жылы жиынтық жылдық табыс 25 500 000 теңгеден асатын болса, бұл сомадан артық алынатын табыс МЗЖ төлеуден босатылады.

БЖЗК 2013 жылғы 22 тамызда «ГНПФ» ЖЗҚ» АҚ негізінде құрылды. БЖЗК құрылтайшысы және акционері – Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің «Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитеті» ММ арқылы Қазақстан Республикасының Үкіметі. БЖЗК зейнетақы активтерін сенімгерлікпен басқаруды Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі жүзеге асырады. 2016 жылғы 1 қаңтардан бастап зейнетақы активтерін басқару тиімділігін арттыру бойын-

ша ұсыныстар жасау қызметі Ұлттық қорды басқару кеңесіне берілді. Зейнетақы заңнамасына сәйкес БЖЗК міндетті зейнетақы жарналарын, ерікті зейнетақы жарналарын тартуды, зейнетақы төлемдерін, зейнетақы жинақтарын мен төлемдерін жеке есепке алуды жүзеге асырады, салымшыға (алушыға) зейнетақы жинақтарының жай-күйі туралы ақпарат береді (толығырақ www.enpf.kz сайтында).

«БЖЗК» АҚ баспасөз орталығы БАҚ үшін байланыстар: press@enpf.kz

«ТӘУІПТІҢ ЖАҚСЫСЫ, АУРУҒА АУРУ ҚОСПАҒАНЫ» ДЕГЕН ТӘМСІЛ БАР. БІРАҚ, ТӘУІП ДЕГЕНІҢІЗ ҚАУІП БОЛСА ШЕ? ҚҰДАЙ БЕТІН АРЫ ҚЫЛСЫН. АЛАЙДА БҮГІНГІ ҚОҒАМДА ОҢДАЙ ҚАУІПТІ ТӘУІП БАР БОЛЫП ТҮР. ҚАРАСАЙ АУДАНЫ ШАМАЛҒАН СТАНЦИЯСЫНЫҢ ТҮРҒЫНЫ, 28 ЖАСТАҒЫ АЗАМАТТЫ ІШІНДЕ ЖЫНЫ БАР ДЕГЕН ДИАГНОЗБЕН ЕМДЕГЕН ЕМШІНІҢ БАСЫ ДАУҒА ҚАЛДЫ. ЖАНЫН ЕМДЕЙМІН ДЕП ЖАНЫН ШЫҒАРЫП АЛҒАН ЕМШІНІ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ ТЕРГЕП ЖАТЫР. АУЫЛ ТҮРҒЫНЫ 12 ҚАҢТАРДА ӨЗ ҮЙІНДЕ КӨЗ ЖҰМҒАН. СОТ-МЕДИЦИНАЛЫҚ САРАПТАМА ЖҮРГІЗУ БАРЫСЫНДА ОНЫҢ ҚАБЫРҒАСЫ СЫНЫП, ӨКПЕСІНЕ ЗАҚЫМ КЕЛГЕНІ АНЫҚТАЛҒАН. 63 ЖАСТАҒЫ «ХАЛЫҚ ЕМШІСІ» ТУРАЛЫ АУЫЛДАСТАРЫ ӘРТҮРЛІ ПІКІР АЙТУДА.

Емшілік РІККЕННІҢ ЕРМЕГІ ЕМЕС

Жалпы емші, тәуіп деген кім? Та-мырды басып, тура диагноз қойған та-лай тәуіпті көргенбіз. Жағамызды ұстап таңғалғанбыз. Тіпті компьютерлік диагно-стикамен тура шыққан тәуіптің қойған ди-агнозына таңдай қаққанбыз. Еріккен адам емші болмайтын шығар. Емші дегеніміз – қазіргі дәрігер. Себебі емдеуші дәрігер деген сөзді жиі естиміз.

Әрі тамыр ұстаушы, шөппен, құран дұғаларымен және зікір салып ойнай-тын бақсыларды да тәуіп деп жүрміз. Ал, емші мен дәрігер арасында қандай айырмашылық бар? Біреуі өмірлік тәжірибе, яғни, халықтың білгені мен түйгенін бағамдаудан туындаған ем-деу шарасына жүгінсе, екіншісі – ілім-білімнің, ғылыми ізденістің нәтижесіне жүгінеді. Қазақ халқы емшілікті ежелден меңгерген. Өмір көрген әрбір қарияның жиі кездесетін сырқат түрлерін емдеуден хабары барын білеміз. Біз тамақ, бас, іш ауруын кез келген қарт адамның емдей алатынын көріп өстік. Енді қоғамда меди-цинадан қалыспай келе жатқан емшіліктің де ақ-қарасын ажыратып көрейік. Сонымен... Халық емшілерінің білімі

– Елімізде халық еміне де-ген сұраныс қандай? Халық медицинасының озық үлгілері бүгінгі таңда дәстүрлі медицинамен бәсекеге түсуге қабілетті ме?

– Бүгінгі күні баламалы медицина Қазақстанда ғана емес, әлемнің түкпір-түкпірінде кең қанат жайып отыр.

халық емін бір арнаға тоғыстырудың жолдары қандай?

– Халықтық емдеу жүйесіне үкімет тарапынан жасалған қамқорлық, қолдау ресми медицинадағыдай емес. Емшілер емдеуге лицензия алғанымен, үкіметпен жалақы алмайды. Әрқайсысы өздері ашқан немесе жалға алған орындар-

қасиет иелерінің өншісіне тиесілі екенін естен шығармауымыз керек.

– Жын шығарамын деп, адам өлтіріп қойған емші туралы ойыңыз қандай?

– Жоғарыда айтып кеткенімдей, қазіргі кезде біз емшілердің сапасына көп мән беріп жатырмыз. Нақты мәлімет айты-лып жатқан жоқ. Дегенмен, өтірік адам емдегіштер көбейіп кетті ғой. Шынымен кінәлі болса, өз жазасын алады. Бұл оқиға көпке сабақ болатын болды.

Ішінен жын шығарам деген емшінің әрекеті қаншалықты дінімізге қайшы? Мешіт имамдары адам денесіне жынның кіруі мүмкін екенін, оны құран аяттарын оқу арқылы шығаруға болатынын айтуда. Ал, «халық емшісінің» марқұмды қалай емдегені ешкімге беймәлім.

Емшілік бұрын ерекше қасиет са-налатын. Қазір табыс көзіне айналған. Ел арасында түрлі жолмен адам емдейтіндер көбейді. Көпшілік дертке дауа іздеп барады. Олардың қатарында шын шипагерлер мен ісі шалалары да бар. Ал, қазіргі таңда жаңбырдан кейінгі қаулаған саңырауқұлақтай секілді ем-домшылардың қаптап кеткен заманын-

ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып отырғаны жасырын емес. Кейде ол ата-бабада бар қасиет ретінде табиғи түрде берілген. Дегенмен бүгінде «мен емшімін» деген талай алаяқтар бар. Жалпы елімізде емшілерге арнайы құжат беріле ме, оларды кім бақылайды деген сұрақтарға жауап алу мақсатында «Қазақстан халық емшілері қауымдастығы» республикалық қоғамдық бірлестігі Президенті Зиядан қажы Қожалымовты сөзге тартты.

– Зиядан аға, қауымдастықтың құрылғанына қанша уақыт болды? Бүгінде не көп, емшілер мен бақсылар көп. Сіздердің мекеме емшілерге нақты құжат бере ме?

– «Қазақстан халық емшілері қауымдастығы» республикалық қоғамдық бірлестігі 1991 жылы құрылды. Бүгінгі таңда бас-аяғы 3000-дай емші ресми тіркелген. Арнайы құжаттары бар. Оларға қойылатын талаптар да бар. Бірақ айта кететін жағдай бір кездері емшілердің саны 7000-нан асып, күн сайын көбейіп кетті. Дегенмен, бізге сан емес, сапа маңызды. Сондықтан араларынан шығаратынын шығарып, қалдыратынын қалдырып ретке келтірдік. Алдағы уақытта 1200-1500 емшіні ғана қалдырамыз деген ойымыз бар.

Қазіргі уақытта емдеудің бұл түріне Азия мемлекеттері тұрғындардың 75 пайызы жүгінеді. Дүниежүзілік Денсаулық сақтау ұйымының мәліметіне сүйенсек, халық медицинасына сұраныс біздің елде ғана емес, аса дамыған Еуропа елдерінде екі есе арта түскен. Бүкіл әлем халықтарының 65 пайызы түрлі сырқаттарының дауасын осы халықтық емнен тапқан. Халық медицинасына жүгінетіндер санының жылдан жылға артуының себебін зерттеушілер шипагерлік өнердің шыңдала түсуімен және оның қауіпсіздігімен байланыстырады. Емшілер пайдаланатын дәрумендер экологиялық жағынан және сапалы өнім болуымен бірге ағзаға дәрілер құрамындағы химикаттар секілді зиян келтірмейтіндігімен ерекшеленеді. Сүйегі сынған адамның жарықшақтанған жерлерін қалпына келтіру үшін де көбінесе кенгі сынықшылар жылқының майын жағып, сылап барып, орнына салады. Халықтық емнің дәстүрлі медицинадан бір ғана айырмашылығы – жұқпалы дерттерге еkle жасап, пышақпен ота жасамайды, басқа жағынан одан қалыс қалып жатыр деп айта алмаймын.

– Сіздіңше, дәстүрлі медицина мен

да отырып, адам қабылдап, күнделікті нәпақасын табады. Емшілердің дәрігерлермен теңестірілмеуінің басты себебі, бүгінгі қоғамда әлі де болса, адам санасындағы имандылықтың таяздығы, олардың миссиясына күдік-күмәннің сөйілмей отырғандығы. Дәрігерлердің ішінде де дарындылары мен орта деңгейдегі мамандар болатыны белгілі. Кейбір жағдайларда психосоматикалық аурулар мен тіл-көзге ұшыраған сырқаттарды емдеуде дәрігерлердің қолынан келмейтін шаруа

да, көзбояушылыққа барып, алдына келгендердің обал-сауабын арқалап жүрген жалған емшісімақтарға тоқтам болу керек. Бойында тылсым күшін мойындатып, қарым-қабілетін медицинамен ұштастыра білгендердің барлығы заңды түрде тіркеуге тұрып, құжаттандырылуға тиіс. Ал, әлгіндей дүмше тәуіптердің «Бәрін жазамыз, бала да көтересің» деп алдына келгендердің қалтасын қағып, жауапкершіліктен сытылып жүргендері қаншама?

ТҮЙІН!

Бір ғана Алматы облысында 130 емші тіркеліпті, ал тіркелмей, кісі емдеп жүргендердің ісімен кім айналысып жүр? Технология қарқын алып, медицинада түрлі жаңалық ашылып жатқаны ақиқат. Бірақ дәрігерлердің де білімсіздігі аз болып тұған жоқ. Біздің айтпағымыз дәрігерлер емес, тәуіптер. Бәріне бірдей топырақ шашудан да аулақпыз. «Оң көзің сол көзіңе қарауыл болсын» дегендей, дәрігерге де, тәуіптерге барғанда да сауықсандай сақ болғаныңыз жөн. Өйткені атам қазақ «Денсаулық зор байлық» деп тектен-текке айтпаған.

Г. ЕРДАУЛЕТОВА.

I

Таң рауанында Егізкелді еңдей өткен жайдақ атты Қарақұмның қағыр жазығын басып, күн шыға Жиек өңіріне жетті. Жүргінші әлденеден секем алғандай жан-жағына жалтақ-жалтақ қарап, түз тағысына жалғыз тартып келеді. Айнала тып-тыныш. Тек буыны әбден қапқан шөп басын сыпыра тербеп, күздің салқын сары желі еседі. Дәл осы сәтте оған алыстан әлдебір қараңқұраң көрініп, беймәлім біреулер тап берсе астындағы жараукерді сықыртып зыта жөнелуге де дайын. Ол Сағидолла еді.

Сағидолланың осы бір сары жазықта сағымдай жүйткіп, сар жездіртіп келе жатқанына екінші күн. Беталысы ұлан-ғайыр қазақ даласы. Бұл 1966 жылғы Қытай елінегі «Мәдениет зор төңкерісі» лап ете түскен аласапыран кез болатын. Алғашында билік басындағылардың өзара талас-тартысымен басталған саяси науқан көп өтпей мемлекетті «Либералды буржуазиялық» элементтерден тазарту деген ұранмен бүкіл қоғамды шарпып, соңы жалпай бүліншілікке ұласқан. Бұдан жалпы елдегі бай-манаптар, жоғарғы мансап иелері, қарапайым шаруалардан қалыс қала қойған ешкімі жоқ. Әсіресе, шет мемлекеттерде туған-туысы, ет жақындары тұратындардың барлығы саяси қылмыскер санатында басты күдіктіге айналған. Сонымен Шығыс Түркістан өңірін мекен еткен қазақтардан маза қашып, жас-кәрі демей жаппай қудаланып, шеттерінен тұтқындала бастаған. Олардың мейлі абақтыдағысы, мейлі сырттай бақылауға алынғандары болсын көрген қорлығы мен тартқан азабы жан тегісіз. Жаратқан ием бұл сұмдықты адам баласының басына бере көрмесін!

Жақында жоғарыдан «кімде-кімнің қандай да бір қылмысы болса, жұрт алдына шығып, өзін-өзі өшкерелеп, өзге күдіктілерді де атап көрсетуі тиіс» делінген. Үндеуіне үн қосу – көпке міндет. Бұл да отқа май құйғандай жаңа тұтанған күрес өртеніп өршіте түскен. Күн санап елден береке кетіп, обал-сауапты ойламастан біреуге-біреу жала жауып, бір-біріне біреу ұстап беру көбейген. Мұндайда онсыз да адам аулауда алдына жан салмайтын арнайы жасақ қарап қалсын ба? Бесқаруын сайлауы бөріне де сақадай сай тұрып, бұрынғыдан бетер тұстанып алған. Енді оларға коммунистік партияның топ-топ белсенділері қосылды. Дүрбелең басталғалы қарапайым халық көргілікті сол белсенділерден көріп келеді. Олар елден ерек білектеріне қызыл тағып, күн-түн демей, ауыл-аймақты шарлап, үйір-үйір шибөріше шұбырады да жүреді. Тіпті, кешкілік ел орнына отырған тұста әр үйдің маңын торып, есік-терезесін аңдып, тың тыңдайтын болған. Осылайша, жұрттың дастарқан басында айтқан ер өзiнен саяси астар іздейтiндер кейде ұрынарға қара таппай кез-келген үйге баса-көктеп кіріп, тінту жүргізеді. Қызыл білектілер кірген үйінің астан-кестенін шығарып, үй иесін қалай да бір сыныққа сылтау боларлық дәлелдермен жығуды көздейтін. Сондай сәтте үйден алыс-жақын шет мемлекеттерден келген хат, сурет табылып жатса, үй иесінің басына қара бүлт үйрілгені. Әй-шайға қарамастан тұтқындалып алып жүре береді. Олар қолға түскендерді алдымен өз дегендеріне көндіру үшін қамалған жерінде ауыр соққының астынан алады. Ол ол ма? Келесі күні тұтқынды «күреске алу» деген ұранмен байлап-матап жұрт алдына шығарады. Күреске алынғандарға ешкім аяушылық та-нытпауы тиіс. Егер бәзбір адам ара түсіп, жанашырың танытса, қоса жазаланады. Мұндайдан жұрт та тегіс хабардар. Сол үшін халық қандай да бір сұмдық жайды көзімен көре тұра іштен тынып, үнсіз қабылдауға мәжбүр.

Белсенді топ күреске алынғандардан көптің көзіне бірден жауап ала бастайды. Олардың әрбірін «иә, мен қылмыскермін» дегізбейтінше еш тынбайды. Не айтады, соршылар? Айта қорлық не бар дейсің оларда? Әр тұтқын үшін таразының бір басында шындық, келесі басында жалғандық тұрады.

Нағыз ақ пен қара арбасқан сәт. Онсыз да тәулік бойы жеген таятқан ісің-кеуіп құр сүлдері қалған бейбақтарға қинаудың сан түрі қолданылады. Өлсем де әділдік жолында өлейін деп жұмған аузын ашпағандардың тілін тартып, қылбұрау салып шү асаудай қыңғыртса, енді бірінің қос қолын там қабырғаларына шөгелеп қойып, сұсақ көбелеріне ине жүгіртіп, құлын да құлынын шығарады. Сонда шыбын жаны мұрнының ұшына келіп, шырқырай-шырқырай сұлап түскен кейбір жанның жаратқанның өмір емес, еш қиналысыз кететін өлім тілеуден басқа амалы да жоқ. Мұндайды етжүректі пенденің көзбен көріп шыдауының өзі екіталай.

Бұл қызыл білектілердің қолға түскендерді ашық жазалау арқылы көпшілікке жасаған қатаң ескертуі. Мұндай мейірімсіздік пен тағылыққа Алланың айрықша жаратқан жаны сірі, ілуде бір кездесетін пендесі ғана шыдар. Ал, болмысында бордай үгілгіш болашақ жандардың жол ортадан бауша түсіп, бақилық болып жатқандары қаншама? Көп өтпей күреске алынғандардың алды

жарық дүниеден мүлде күдер үзіп, өз-өзіне қол жұмсап та көз жұмған. Кейбіреулердің әділдік жолында қасарысқан бойда ауыр соққыдан қол-аяғы сынды, көзі шықты. Ақыл-есінен адасып қаңғып кеткендері де болды. Сөйтіп, аз уақыт ішінде жалған жаланың құрбанына айналғандардың саны еселеп артқан. Осылайша, айуандық пен арысздық жайлаған өлкеде азап қамытын киіп, ажыры арқалағандардың бірі – осы Сағидолла. Ол сол бір жан тегісіз қатыгездікке бола Толы абақтысынан қашып шыққан еді.

Оқиға осыдан бір күн бұрын болған. Сағидолла Мәдениет зор төңкерісі басталмай жатып-ақ алғашқы күдіктілердің қатарында қолға түскен. Бар айыбы – Қазақстанда тұратын ет жақындарымен хат алысып, аман-саулық сұрасқаны. Бірде оған Көкпектеді тұратын туған әпкесі Хадидша мен жездесі Қалижаннан бір парақ хат келген. Хатта олар Барлық ағайын-туыстың хал-жағдайын сұрастыра келіп, «Сағидолла, біз өздеріңді қатты сағындық. У ішсең де руыңмен іш деген бар, енді мүмкіндік болып, шекара ашылып жатса сендер де ештеңеге қарайламай, елге өтіп алыңдар. Бір жерде болып, күнімізді бірге көрерміз» деген бір сөйлем ғана жазылған. Сол хат – оның қылмысының басты айғағы. Құдай-ау, осы да қылмыс, осы да айып болып па? Егер шынымен жасаған қылмысың болса мейлі ғой. Қолыңмен істегенді мойныңмен көтеруге пейіліңсің, ондайда өзіме де обал жоқ дерсің. Ал, мынау ше? Мынау – қып-қызыл жала, қып-қызыл қорлық, бейкүнә жандарға көзбе-көз жасалып жатқан қиянат қой. Бұдан асқан қатыгездік, бұдан асқан сұмдық болмас-ау, сіре!?

Әділдік біткен адыра қалды. Арада екі ай өткенде сот Сағидоллаға жеті жылдық жаза тағайындап, темір торға тоғытқан. Негізі соңғы үміт қара қылды қақ жарып, төрелік айтады деген сотта ғана болатын. Оның да әділдігі өсімен шектелді. Сот үкімі жарияланған күннен бастап онымен бірге жазалағандардың барлығы әйгілі «Барсакемес» атанған Такламакан шөліне жер аударылады. Сағидолланың елден ерекше зү ет бапкерлігі мен асқан ұсталығына бола жергілікті түрмеде қалдырылған. Оған абақты аула-сынада бағып-бапталатын, жергілікті шенді-шекпенділердің қызметтік көліктері – отызға жуық мініс атқа қарау міндеті жүктелді. Аттар

Жазықтың

6 мемлекеттің жазушылары бақ сынаған «Алтын қалам – 2018» әдеби жұлдісінде топ жарып, «Қазақтың үздік романы» аталымын иеленген туынды – Айдын Кәлімханның «Қашқын» романы. ҚР Журналистер одағының және ҚХР Жазушылар одағының мүшесі Айдын Кәлімханның «Қашқын» романында Қытайда жазықсыз жана шеккен Сағидолла Досжанұлының өмірінен сыр шертіп, қандай тірлік кешкені, не себепті қашқындық тағдырға тап болғаны баяндалады. Атамекенің аңсаған азаматтың Такламакан шөліндегі «Тарым» түрмесінен 3 рет қашып шығып, ақырында қазақ даласына жеткені жайлы жазылады. Романың оқиға желісі 1960 жылдарды қамтиды.

Оқырманы өзiне бiрден баурап алған роман көпiшiлiк қауымға арналған. Облыстық, республикалық, халықаралық 30-дан астам жыр мұшiрiрiлерiнiң және басқа да шығармашылық байқаулардың жеңiмпазы, бiрнеше кiтаптың авторы Айдын Кәлімханның «Қашқын» романы «Алтын қалам» байқауының ұйымдастырушыларының қолдауымен жарық көрiп, оқырманға жол тартпақ.

бірінен-бірі өтетін жұлділі жүйріктер мен өңшең су төгілмес жорғалар. Сонымен, Сағидолла соңғы жарты жылдан бері түрме қорғанының әр бұрышынан қаққан қазақтай қақиған қарулы қарауылдардың қатаң бұйрығымен, солардың иегінің астында еңбек етіп келген. Күні бойы қорған ішін диірменнің тасына жегілген атша айналып, қара терге малшынатын. Бірде тау-тау болып үйілген топырақтан балшық иілеп, қалыптанып кіріпшү қүйса, енді бірде атқораның жыртқы-тесігін жамап, маңайға көлденең шөп жатқызабы тазалап шығады. Өредік аттардың асты-үстіне қарау, жем-шөбі мен суын беру тағы бар. Осындай күйбеңмен күнелтіп келген ол өткен күні екініт мен ақшам арасын тағатсыздана күткен. Жай кездері зу етіп өте шығатын уақыт мұндайда тоқтап қалатындай. Өйтеуір, бір кезде зарықтыра күттірген мейелі мезгілге де жеткен. Сағидолла осы бір оңтайлы сәтті қалай да ұтымды пайдаланып қалуға барын салды. Зыр жүгіріп өзіне тиесілі шаруа

қамын күйіттеумен өбігер. Алдымен ат оқырларына толтыра шөп салып, төбедең төніп тұрған күзетшіге бас ізеп, ишарат етті де, ширақ қимылдап қақпадан шықты.

Кешкілік қала көшелерінде көлік қарасы онша көп болмағанымен, жұмыстан қайтқан жаяулар легі мол. Аяқ алыстарын тездетіп, қонақшыларына қарай беттеген жұрт біріне-бірі қарайтын емес. Әр күні дәл осылай басталатын тынымсыздық ымырт үйірілгенше сең кешкен өзгендей жөңкіліп-жөңкіліп барып әрең толастайтын. Бүгін де солай. Сағидолла енді қорған сыртындағы ұзын ағаш кермеге қаз-қатар байланған жылқыларды қос-қостан жетеле-леп суатқа беттеді. Бұлқына аққан бұлақ суы да алыс емес – түрме алдындағы көпір астында. Қара сұлпымен бапталып, нағыз бөйге алар бабында тұрған жануарлар шетінен егірме. Басын сап ғана босатып, еркіне жіберсең жұл тартып, ойнақтай жөнелісі келеді. Түрме қорғанының билік мұнарасынан

қарауылдаған күзетші атбегі жақтан бір сәт көз алар емес. Ақ найзалы қаруын серт ұстап, әр қадамын аңдумен тұр. Аттар тегіс суарылып, өз оқырларына жайғастырылып болып қалды. Дәл сол сәтте Сағидолла соңғы аттың шылбырын шешкен бойда қарғып мініп, зыта жөнелген. Бірақ қыбыр еткен қимылды бағып тұрған қарауылдан мұндай әрекет сіре қалыс қала қойсын ба? Қытайшалап «тоқта, тоқта, қайт артыңа!» деген қатқыл үнмен қатаң ескерту жасады. Бірақ оны тыңдаған Сағидолла жоқ. Ізінше тарс – түрс еткен мылтық үні естіліп, аспанға бірнеше мәрте оқ та атылды. Сонда да кері қайтар емес. Қайта, атын одан сайын сауырлап, көлденең қалбап жатқан бірнеше көшені кесіп өте шықты. Бір құнарлығы, маңайда өтіп жатқан жұрт қарасы мол болғандықтан, оқ оған тура бағытталып атыла қойған жоқ. Қас қарайып барады. Сағидолла адам аяғы саябырсы бастаған қалтарис көшелерден бір бұрылып, көл түбіне сүңгіген балықтай әп-сәтте көзден ғайып болған.

Осылайша қас пен көздің арасында қылмыскерлерінің бірінен айырылған күзетшілер бірі-бірі кінәлап, сан соғып қала берді. Өтер іс өтті, енді олар да қарап жатпас. Жан-жаққа хабар жіберіп, қашқынды қалай да қолға түсіруге қам жасауы керек қой. Сағидолла сол бір қарғыс атқан қамғау орнынан бір сытылып шығуы шықты, әрі қарай не болмақ? Ендігі барар бағыты қалай? Көер тағдыры ше? Бәрі-бәрі бір Алланың қолында. Ол осылай қашуды жоспарлаған күннен бастап-ақ бірден шекара асып, қазақ даласына тартуға бел буған. Себебі, онда ұлан-ғайыр жер, іргелі ел тұр ғой. «Ондағы қара орман халықтың ешбірі маған кет әрі дей қоймас. Тым құрыса құдайға қараған біреуі өз құшағына алып, қанатымен қалқалар. Ет жақындарым да бар. Ал, отбасым, бала-шағам ше? Олар Алғаға аманат. Мұнда да туыс-туған, жақын-жағаластарым аз емес. Тым болмаса соларға арқа сүйеп, күндерін көрер. Алдымен өзiм бiр аман-сау елге жетiп, табан тiреп аламыншы. Сосын тағысын тағы көре жатармын» деген.

Сағидолла қаладан шыққан бойда іргелес Тесіпақан ауылының кең аңғарлы сайына түсіп құлдай жөнелді. Ойы онға, санасы санға бөлінген. Бірден елге тартсам ба? Әлде, жолай ауылға соғып, балаларыма алыс сапарға аттанып бара жатқанымды ескерте кетсем бе екен? Ал, қуғыншылар ауылға менен бұрын жетіп, үйде күтіп отырған болса ше?..

Өйтеуір, сапырылған ойлар маза берер емес. Бірі кіріп, бірі шығады. «Абайлармын. Алдымен ауылға барайын. Ауыл маңындағы әрбір бұлың-бұшақ, бой тасалар жердің бәрі де таныс, бірдеңесі болар. Жасырғаным да жан баласы таппайтын қуыс-қуыстары да бар. Оның үстіне ауыл жолдан көп бұрыс емес, онсыз да сол маңнан өтем. Алдымен ауылға бұрылып, атқа ер, жолға азық алып аттанайын» деп тұйді. Сонымен, аққан жұлдыздай ат үстінде дәл осындай бір байламаға келген ол ақыры өз ауылы Ақбелдеуді бетке алған.

Іңір қарағысы. Көзкерім жердегі бел-белестер мен қырақ-қыраттардың қарауытқан сұлбасы ғана көрінеді. Аспан ашық. Зеңгір көкпен жамырай қараған жұлдыздар шоғыры бірте-бірте көбейе түсті. Осыған дейін ат тізінін тартпай құйғыта жеткен Сағидолла қаладан ұзай бере бір қалыты желанға ауысқан. Бар сиынары – жаратушы жалғыз Алла. Көңіл шіркін астаң-кестен. Бір сәт байыз тауып, орнығар емес. Өредік тоқтай қалып, алыс-жақындағы дыбыс-сыбысқа да жиі құлақ түреді. Бірде қала жақтан айғай-шу, дабыр-дұбыр естілгендей болды. Тіпті, жақын маңнан шыға ма, қалай? Жүрек құрғыр зу етті де, тайдай тулап ала жөнелді. Ойлап тұрар уақыт па бұл? Сағидолла атын тебініп жіберіп, төңіректі торлаған қараңғылық құшағына зу етіп ене берді. Енді оған қалай да қолға түсіп қалмау керек. Құдай сақтасын! «Жаман айтып, жақсы жоқ», алда-жалда қырсық шалып, ұсталып қалса, оның аяғы не боларын ол

біледі, өрине. Әдетте, беттеріне тура қараған бейкүне жанды жабыла сабап, өлімші етіп тастап кете баратын қызыл білектілер ұстап алса аясын ба? Тірі қалдырды деген күннің өзінде қол-аяғын сындырып, мүлде мүгедек етіп қоюы да мүмкін. Олардың оған қандай жаза қолданып, қандай халге душар етері де белгілі. Бәрі де көңіл түкпірінде сайрап тұр.

Сағидолла қуғыншы дүбірін естіген сәттен-ақ тақым қағып, ат басын алысқа жіберген. Күдір-күдір жусанды даланы құсырып, құстай ұшып келеді. Талай-талай аламанда алысқа шауып әбден жатылған бәйге кердің қазірге қарлыға қояр түрі жоқ. Шапқан сайын екпіндеп, қос танауын құсырып, жи-жи пысықырынып қояды. Негізінде, бұл ат Толы ауданындағы шенділердің бірі Үсен деген адамға тиесілі. Шашасына шаң жұқпаған, атағы алыс-жақын аймақтарға мәлім әйгілі сәйгілік. Жергілікті жұрт оны үнемі Үсен бапатып, мінетіндіктен «Үсенкері» атап кеткен. Ежелден қазақ сахарасы той-думансыз болған ба? Үсенкері бұған дейін бұл өңірлерде өткен неғір дүбірлі додада сан мәрте топ жарып, үш тоғыздан жүлде алып келген. Егер үкімет түрлі сылтаулармен жұрттың жеке мал-мүлкіні тегіс сыпырып екетпегенде мұндай жел жануардың құны тек алтын, күміспен ғана бағалана еді. Сағидолла алғаш абақты ауласындағы аттарды өз қарауына алған күннен бастап-ақ Үсенкеріге бірден көзі түскен. Міне, содан бері оған ерекше күтім жасап, іштей дәл осы сапарға дайындал келген. Қуғыншылар қара үзіп қалса керек, аздан соң әлгіндегі айғай-шү, дабыр-дүбір де басылып, түн төрине тегіс бір тыныштық орнағандай болды.

Бірде Сағидолла қос тізгінін қымтап ұстап, талмай шауып келе жатқан атын езулей тартып, зорға тоқтатты. Демін ішіне алып, түн пердесін жамылған төңрекке тағы бір мәрте құлақ түрді, еш дыбыс жоқ. Аттылардың да тұяқ дүбірі естілмейді. Бәрі де тынған. Жапан түзде жалғыз өзі. Өрі қарай тоқтаусыз жүріп, түннің бір уағында Ақбелдеуге де келді. Әудем жерден қарауытып көрінген жарықсыз ауыл сырттай қарағанға тым-тырыс. Іште не болып жатқаны белгісіз. Ауылға жақындаған сайын өзелене үрген иттердің ащы үні анық естіледі. Мұндайда әжесі марқұм: «Шығындаршы сыртқа, біреу-міреу келді ме? Иті құрғыр неғып абалап кетті. Жеті қараңғы түнде кім болды екен өзі?» деп отырушы еді. Иә, сол сөз, сол әже бейнесі қас-қағым сәтте оның көз алдынан бір елестеп өтті. Тынымсыз үрген ит дауысынан сезіктенді ме, Сағидолла бірден ауылға кірген жоқ, жолдан бұрыс бұлыңғыр аумаққа қарай ат басын бұра берді. Онсыз да жол бойы оған қуғыншылар мені үйден күтіп отырған жоқ па екен деген бір ой маза бермеген.

Мейлі ол жазықсыз болсын, мейлі сүттен ақ, судан тұнық болсын белсенділер үшін ол – жаза-сын өтеуші қылмыскер, түрмеден қашқан қашқын. Сол үшін оның үйін, ауыл-аймағын қарулы жасақ қатаң бақылауға алып, көз ілмей қазітіп тұрған да болуы мүмкін. Қалай да сақтық керек. Сағидолла атын ауыл сыртындағы түйе бойлап өскен ші арасына жасырып, жаяулап жақындап келеді. Өр қадамын еппен басып, тықыр еткен дыбыс шығармауға тырысады. Бірде оған таяу жерден бір жылт еткен әлсіз жарық көрінгендей болды. Ол тұра қалды. Анықтап қарап, айналыны тегіс бір шолып шықты, бірақ ештеңе көрінбеді. Бұл не өзі? Айсыз түндегі аққан жұлдыздың жарық еткен сәулесі болар? Әлде жи елес пе? Бәлкім, далаға түнеп қалған тайынша, торлағын іздеген ауыл адамдарының бірі шығар? Бірақ, алдамшы сағымдай өлгі жарық қайтып көзге түспеді. Тағы ілгеріледі. Көп өтпей таяу жерден аласұра үрген ит дауысы жиілеп кетті. Ізінше сол итерге біреудің қатты зекіген қатқыл үні естілді. Долданған төбет қауып ана жаздады-ау, шамасы. Үрейлі дауыс құлақ жарардай саңқ ете түсті. Сағидолла ауылға барудың қаншалықты қауіпті екенін сонда сезгендей. Алқынған жүрегі атқақтап жалт беріп, жасырына берді. Иә, жол бойы оны тынымсыз

мазалап келген ой мен күдік-күмән еш алдамалты. Өзінен бұрын жеткен қуғыншылар ауылды айнала қоршауға алып, күзетті де күшейтсе керек. Енді байқалды, әр жерде қолдарына жарық алған біреулер жүр. Осылай боларын алдын-ала сезгендей сақтана білген Сағидолла кері қайтып, адымдай басып атын қалдырған аумақты тапты. Ол атына жеткенде аспанды алқызыл нұрға бөлеп, ай көтеріле бастаған. Келген бойда тес қалтасына қолын салып, қойын дәптері мен шолақ қаламын алып, бір парағына қолжазба қалдырды.

«Аяулы менің жан жарым және балаларым! Бұл хатты жазған отағасы – Сағидолла. Өздеріңе мәлім, жақында маған аудандық сот жабылған жалған жалаға қарамастан жеті жылымды түрмеде өткізу жазасын кесті. Әкімшісті сол, олар істің ақ-қарасын ажыратқан да жоқ. «Құмырқаның тас басқаны төңірге ая» деген ғой, менің жазықсыз екеніме Алла куә. Сөздің шыны керек, түрмедегі жағдай да мез емес. Күн сайын екінің бірін өлтіріп кетіп жатыр. Маған да сол қарғыс атқан жерде қалудың өзі өте қауіпті болғандықтан, қашып шықтым. Сонымен не де болса Қазақстанды бетке алып кетіп барамын. Сендерді сағынғаным соншалық, сөзбен айтып жеткізе алмаспын. Сонда да басымды бәйгеге тігіп, өздеріңді бір көріп қайтуға бел буып, ауылға келген едім. Бірақ, соңыма түскен қуғыншылар мені үй маңына жолатпады. Барлықтарыңа амандық, саулық тілеймін. Тірі болсақ, түбі бір

Кітаптағы бас кейіпкер Сағидолла Досжанұлы (1929 – 2010)

оңай дейсің? Аман нешік, тағдыр солай, мандайыңа жазылғанына көнеді де. Бір кезде оның мұндағы күндері өте көңілді еді, халық та бейғам күн көшкен. Әкесі Досжан өзінің өмірден ертерек өтерін сезсе керек, жалғыз ұлы Сағидолланы бар өнерге баулып, қиядағыны шалар қыран болып жетілуге жебеген. Онда олардың кірсе шыққысыз алты қанат ақ үйі, өріс толы малы да болған. Мал қамымен жаз жайлауға, қыс қыстауға көшетін. Өз кіндігін тараған төрт баланың үшеуі қыз. Бар үміт артар қолғанаты да, шаңыраққа ие болар азаматы да – осы Сағидолла. Ұзақ жазығы шілі. Еңістіген сайын Ембі өзеніне дейінгі ашаптырым аумақ бітік өскен қара көк қияқтар мен

арқасында ішер ас, киер киімнен еш тарығып көрген емес. Көп өтпей әпкелері ұзатылып, өзі де үйлі-баранды болды. Ұлын ұяға, қызын қияға қондырысымен қормал әкесі мен ауылы анасы дүние салды. «Әкенің дәулеті балаға дәулет болмайды» деген, олардың көзінгі тірісінде тірнектеп жанын бар малының да көп қайыры бола қойған жоқ. Біразы өздерінің қонақасы мен жылдығына арналды. Ал, қалғанын өкімет «Кәмпеске», «Тайқазан» деген желеулермен тышқақ лақ қалдырмай сыпырып алған. Бүгінде Сағидоллаға әкеден қалған бар мұра – бойына біткен асыл өнері. Ол сол өнердің арқасында ешкімге алақан жайып жалтақтамастан өз тірлігін өзі дөңгелетіп келген. Арада төңкерісі құрғыр дүр етіп, дүйім елге зауал төндірмегенде, бәлкім, бәрі де басқаша болар ма еді. Онда ел де қам-қайғысыз тіршілік етіп, Сағидолла да бұлай «қашқың» атанбас еді. Енді, міне, бір ауыз сөз тыңдар пенде жоқ, ешкімнен әділдік таппай арпалысып жүр. Сағидолла ара-тұра ат тізгінін қағып, соқпақ-соқпақтармен соқтырып келеді. Оның абақтыны артқа тастап, жайдақ та болса ат мініп, алысқа аттанып бара жатқан беті осы.

Сағидолла басқа емес, қыбыр еткен қараң-құраң көзге бірден көріне кететін Жиек өңірінен тез өтіп кетуге асықты. Етектегіні ілер қырандай құдиалап брады. Бұдан ары – Құлыстай. Құлыстайдың құба жазығы шілі. Еңістіген сайын Ембі өзеніне дейінгі ашаптырым аумақ бітік өскен қара көк қияқтар мен

тұрды. Аялы жоқ уақыт, алдамшы сағым дүние-ай! Осы жолдармен қаншама жолашы жүріп, қаншама керуен көшті десенші? Көштіге Тарбағатайдың елі. Жыл сайын бұл ел наурыз бен сәуірдің, қыркүйек пен қазанның өліраһасында осы жерлерді басып, осылайша көшіп өтетін. Ендігі бағыты – Майлы жотасындағы Итбайлаған мен Саршоқы. Көш жайын ешкім түсіндірмесе де, Сағидолла жан әбден қанық. Өйткені, оның әкесі Досжанның Биғатым есімді бір қарындасы болатын. Биғатым бұдан біраз жыл бұрын осы елге ұзатылған. Қазір үйлі-баранды, балалы-шағалы. Күйеуінің аты – Қабылжан. Олар әр жылғы көктем мен күзгі көшінде осы жолмен өтетін. Жолай мұнда біржар күн ерулеп, ат-көлігі тынықтырып, Ақбелдеудегі ағайын-туысқа соғып, аман-сәлем жасап қайтатын. Алайда, биыл Сағидолланың өз әлегі өзінде болып, жаз бойы хабар-ошарсыз қалған. «Жан қысыла жағысын табады», енді ол әпке-жездесінің бұл көште бар-жоғын білмек болып, тағы бір белге шықты. Көштің алды көп ұзамай байырқалай басталты. Сарғусын мен Желдіқараның әр жыра-жылғасына жылыстай сіңіп қонып жатыр екен. Көз жеткісіз алқапта мыңғырған мал табынынан инешаншар орын жоқ. Мал да бір, құжынап жатқан құмырысқа да бір. Әр отбасы келіп түскен аумақта топ-топ шомды түйелер мен ер-тоқымды аттар бекітуімен жайбарқақтай жылылып жүр. Жаңа қонысқа тігілген итарқалар мен жаппа қостардың алдындағы жер ошақтардан көкілш түтін көтеріледі. Сағидолла жер сұрамаққа сол маңдағы мал қайыраған біреуге арнайы ат басын бұрды. Оған жолыққан өзі тұстас қыр мұрынды, қара торы жігіт аса кішіпейілдікпен сәлем алып, ізгі илтипат білдірді. Қол беріп, қысқа ғана аман-сәлем жасақсан малшы Сағидолланың сұрағына қарай бірден ел жайын, көш бағытын, түсіндіре бастады. Сағидолланың жүзіне қадала қараған ол:

– Сіз осы аймақтың тұрғылығы тұрғыны болсаңыз жақсы білетін боларсыз. Бұл ел сонау қазақ-қытай шекарасын бөліп жатқан әйгілі Тарбағатай тауының күнгей бетінен көшіп шықты. Бүгін үшінші күн. Барар жері алыс болған соң ел жүк артарын қинамай бір қалыпта табан аударып келеді. Бүгін осы өңірде болып, таң ата жапа-тармағай тағы кетеді. Бұл көштің алды. Ал, кейбір ат-көлігін жайрақ қамдап қалғандар әлі артта. Енді осы сарынмен біз жол бойы қона түнеп, Алла бұйырса айға жуық уақытта Майлыға жетіп бірақ тынамыз ғой, – деді.

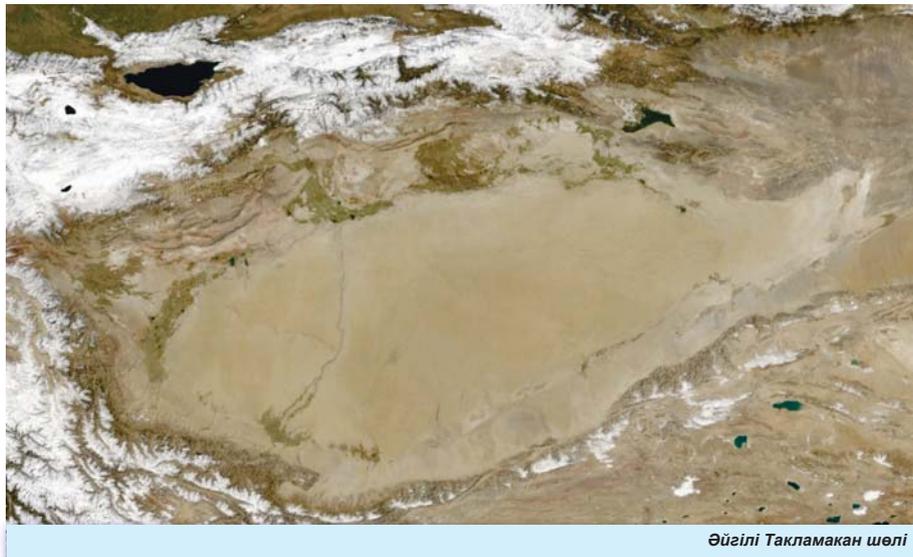
Сағидолла жігіттің сөзін бас ізеп қана тындап, бөтен ештеңе айтқан жоқ. Тек бұл елдің көшкеніне қарай күннің де ашық тұрғаны қандай жақсы болған деп өз тілеуестігінің ғана білдіріп қойды.

– Иә, бір қуанарлығы сол. Радиодан берілген ауа райын болжаушылардың мәліметінше күн әлі ашық болады деп жатыр ғой. Жалпы, біз секілді көшпенді халық үшін қашан қыстауға жетіп орнығып алғанша күннің осылай ашық бола тұрғаны абзал, – деді жігіт.

Сағидолла көш жайынан толық хабар алған соң, бұдан әрі көп тұруға онша ынтыға қоймады. Өр сөзін келте қайырып, асығыстық сыңай танытты да, жездесі Қабылжанның бұл көште бар-жоқтығын сұрады. Малшы алдымен Сағидолла сұраған адамдармен өздерінің қысы-жазы ауылы аралас, қойы қоралас көші отыратынын айта келіп, қазір де жиі қарым-қатынаста екендіктерін жеткізді. Осыдан соң ол қолындағы тобылғы сапты қамшысын екі бүктеп еңкейте киген елтірі тымағын сәл көтеріп қойып:

– Біздің көрші әпке-жездесің болса, онда жолшыңыз болды. Қабылжанның ауылы осыдан бір сағат бұрын анау мал көрінген төбенің астындағы сайға келіп түскен. Ендігі олар да қос тігіп, шай-шаланын ішіп, орнығып қалған болар, – деді. Осыдан соң-ақ, Сағидолла көп бөтелген жоқ. Жол сілтеген жігітке алғысын айтып, қоштасты да, сайға қарай желе жөнелді.

Жалғасы келесі санда.

Әугілі Тақламақан шөлі

табысармыз» деп, айтар ойын қысқа ғана тұжырымдады да хат соңына айшықты әріптермен «Сағидолла» деп қолын қойды.

Хат алакеуім ай жарығында көз мөлшермен жазылды. Түсініксіз жері болса түзетіп оқыр. Жазылар хат жазылды, айтылар ой айтылды. Енді оны табыстап кетудің жолы қалай? Ол шорт бүктелген ақ парақты өз отбасына тиесілі шаппалыққа бастар жол бойына алып барды. Қыстың қамын жаз оялар қарбалас шақ ғой. Бұл жолдан таң аттысымен әрлі-берлі оның өз балалары, шөп-шалаң жинауға келген көрші-қоландары да көп өтетін. Хатты келесі күні таныс біреу тауып алып, балалардың біріне табыс етер деген оймен көзге тез түсетін жол үстіне жудырықтай таспен бір шетінен бастырып қойып кетті.

Әлгіде ғана туған айдың аппақ сәулесі ойлы-қырлы өлкеге тегіс тарап, айналыны айшықтай түсті. Сағидолла қайта оралып атқа қонар алдында Ақбелдеу аумағына тағы бір мәрте қимастықпен қарап алды. Ол тұмысынан осы өлкеде өсіп-өніп келеді. Туған жерін, бала-шағасын, жаңұсын тастап, жалғыз кетуі кімге

қосыла бастағаннан-ақ қасына алып, тұрмыстық бұйымдардың тұр-түрін жасайтын. Тіпті, керек дегенге бес-сатарды да қолдан соғып беретін. Осыған бала жыл ол екі ай оларды іздеп келер адам қарасы еш сөйлеген емес. Біреулер керек-жарағын іздеп келсе, енді біреулер жәкіетіне тапсырыс беріп қайтып жататын. Кейде әкесі ат азығын дайындап, қару-жарағын асынып, Сағидолланы ертіп қырга шығатын. Бәрі де ку тіршілік қамы. Олар иенде бірнеше күн еру болып, ақ аулап, саятшылықпен серуен құрып қайтатын. Мұндай сапар Сағидолла үшін өте қызықты еді. Әсіресе, жаз күндері ашық аспан астында түнеп, қоныр аңы қойша өретін Майлы-Жайыр, Барлық, Орқашар тауларының қойнау-қойнауын кезген сәттерін айтсаңшы. Бәрі-бәрі де көз алдында. «Әке көрген оқ жонар», уақыт өте келе Сағидолла құралайды көзге атар мерген, он саусағынан өнер тамған ұстаның өзі болып жетілген. Біреулер оны «мерген Сағидолла» деп атаса, енді біреулері «ұста Сағидолла» деп атайтын болды.

Сағидолла ес білгелі әкесі Досжан мен анасы Ұлбаланың

ойдым-ойдым шалшық сулар, ит тұмсығы өптейтін ну қамысқа бастайды. Сағидолла қамысты нуға іліне бере ат басын тартты. Таң атқалы оразасын да ашаған. Тіпті, кеше түсте түрмеде жеген түйе көзіндей тоқаш пен екі кесе салқын қара шайдан басқа нәр татқан емес. Қазір де бұл маңнан тіскебасар бірдене табу қиын. Басқа амалы бар ма, көнеді, шыдауы керек. Алда тағы қандай тағдыр күтіп тұрғанын кім білсін? Осыдан жарты күн бойы мөлдіреген көк аспандан басқа ештеңе көрінбейтін қамыс арасында бой тасалаған ол, тұс ауа атын жетелеп ашық аумаққа шықты. Ойлы-қырлы атырапты аптап ыстығымен құырып, Құлыстайда күн жалындап тұр. Сары дала, сары сағым. Жақын манда жан баласы жоқ. Сағидолла атына мініп, қамысты алқаптың қарсысындағы бір белге шыға келген сол еді, келесі бөктерден жер қайысқан қалың түйелі көш көрінді. Олар күз аспанның күңгіренте қайтқан жыл құстары секілді. Оңтүстікті бетке алып, үдере тартып барады. Бүгін-ертеп саябыр-сі қоятын түрі жоқ.

Сағидолла ағынды судай жөңкілген көш легіне қарап біраз

НОВЫЕ ПРОЕКТЫ ПАРТИИ

«ЗАҢҒЕРЛІК КӨМЕК» - ПРАВОВОЙ ЛИКБЕЗ ОТ ПАРТИИ

Одним из ключевых признаков правового государства является наличие эффективно-го правового механизма, обеспечивающего доступ граждан к правосудию. Однако не все граждане могут позволить юридическую консультацию, поэтому в мировой практике существует различная практика поддержки таких слоев населения. Одной из таких форм является оказание бесплатной юридической помощи.

В европейских странах правовая помощь характеризуется как предоставление помощи гражданам, которые по каким-либо причинам (в основном по финансовым) не могут позволить себе представителя и доступ к системе правосудия.

Проектной группой Портфолио офиса партии «Нұр Отан» была подготовлена Концепция партийного проекта «Заңгерлік көмек». Необходимость создания партийного проекта по оказанию юридической помощи на безвозмездной основе обоснована обеспечением защиты конституционных прав и свобод граждан.

Основанием для продвижения партийного проекта является отсутствие финансовой возможности осуществления защиты гражданских прав и законных интересов у социально уязвимых слоев населения, повышение юридической грамотности населения, снижение социальной напряженности в обществе, повышение правовой ответственности населения.

Согласно статистическим данным Министерства юстиции РК, на 1 июля 2018 года в Казахстане

осуществляют свою деятельность более 4500 адвокатов и 200 юридических компаний.

Участниками проекта являются общественные объединения, юридические частные компании, адвокаты и юристы. Целевая аудитория – граждане и лица, относящиеся к социально уязвимым слоям населения.

Лицо, нуждающееся в юридической помощи, обращается в общественную приемную партии путем личной явки либо письменного или онлайн обращения. Ответственное лицо за организацию проведения приема граждан формирует предварительную запись. Графики проведения приемов разрабатываются общественными приемными филиалов партии, согласовываются с ответственным сотрудником Республиканской общественной приемной партии и утверждаются Первым заместителем Председателя филиала партии.

Письменная форма оказания юридической помощи и юридическое сопровождение предоставляется лицам, относящимся к социально уязвимым слоям населения, на безвозмездной основе.

Место оказания помощи: общественные приемные партии «Нұр Отан».

В случае, когда заявитель вследствие тяжелого заболевания, инвалидности, связанных с затруднениями в передвижении, не в состоянии явиться в общественную приемную партии на прием, оказание юридической помощи предоставляется по телефону либо в случае необходимости может быть проведено с выездом на месте.

Таким образом, внедрение партийного проекта «Заңгерлік көмек», будет способствовать широкому получению доступа граждан к бесплатной, высококвалифицированной юридической помощи, что поднимет общий уровень качества правосудия в стране, повысит правовую ответственность граждан. Внедрение прогрессивного международного опыта будет способствовать повышению правовой грамотности населения и дальнейшей модернизации казахстанской юридической системы.

Багдагуль АХМЕТЖАНОВ,
пресс секретарь
Алматинского областного филиала партии «Нұр Отан».

В НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ В ПРАВОПРИМЕНИТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ СУДОВ НАБЛЮДАЕТСЯ ТЕНДЕНЦИЯ РОСТА КОЛИЧЕСТВА СПОРОВ, ВЫТЕКАЮЩИХ ИЗ ДОГОВОРНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ. ОДНОЙ ИЗ МНОГОЧИСЛЕННЫХ КАТЕГОРИЙ СПОРОВ ЯВЛЯЮТСЯ СПОРЫ ПО ДОГОВОРАМ БАНКОВСКОГО ЗАЙМА, ЗАКЛЮЧАЕМЫМ МЕЖДУ БАНКАМИ-КРЕДИТОРАМИ И ЗАЕМЩИКАМИ - ФИЗИЧЕСКИМИ, ЮРИДИЧЕСКИМИ ЛИЦАМИ.

ДОГОВОРНЫЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ БАНКОВ И ЗАЕМЩИКОВ

Вступая в договорные отношения, банки приобретают и несут самые разнообразные риски, одними из которых являются неисполнение или ненадлежащее исполнение заемщиками условий договора по возврату займа, уплате вознаграждения за его пользование.

Вместе с тем правоприменительная практика показывает, что сами банки порой не исполняют или ненадлежащим образом исполняют перед заемщиком взятые на себя обязательства по договорам банковского займа.

В связи с этим при рассмотрении споров, возникающих по договорам банковского займа, большая нагрузка и ответственность ложится на суды, в которые обращаются стороны договора. Судам предстоит определить и выявить круг обстоятельств, имеющих значение для дела, определить, какие правоотношения сложились между сторонами, какими правовыми нормами они регулируются, и вынести законное и обоснованное решение по делу.

Анализ судебной практики по данной категории дел показывает, что сегодня значительные затруднения вызывает вопрос о прекращении обязательства по договору банковского займа и о последствиях такого прекращения. На практике возникают ситуации, когда банк направляет заемщику письменное требование о досрочном возврате займа вместе с причитающимся вознаграждением. При этом финансовое учреждение

ссылается на условия договора банковского займа и нормы законодательства, в частности, п.п. 6) ст. 728, п.п. 3 и 4 ст. 722 ГК.

Как правило, не получив ответ на данное требование, банк обращается с иском в суд о досрочном взыскании займа вместе с вознаграждением. Несмотря на взыскание судом суммы, после вынесения решения банк через какое-то время вновь обращается в суд с иском о взыскании

чего-то вознаграждения, т.е. на односторонний отказ от исполнения договора. Для этого требуется, чтобы обязательство было нарушено заемщиком по обстоятельствам, за которые он несет ответственность.

В силу норм ст. 359 ГК должник отвечает за неисполнение и (или) ненадлежащее исполнение обязательства при наличии вины, если иное не предусмотрено законодательством или договором. Должник признается невиновным, если докажет, что он принял все зависящие от него меры для надлежащего исполнения обязательства.

Лицо, не исполнившее или ненадлежащим образом исполнившее обязательство при осуществлении предпринимательской деятельности, несет имущественную ответственность, если не докажет, что надлежащее исполнение оказалось невозможным вследствие непреодолимой силы, то есть чрезвычайных и непредотвратимых при данных условиях обстоятельств (стихийные явления, военные действия и т.п.). К таким обстоятельствам не относится, в частности, отсутствие на рынке нужных для исполнения товаров, работ или услуг. При этом законодательством или договором могут быть предусмотрены иные основания ответственности или освобождения от нее.

Агзам АБДРАХМАНОВ,
судья СМЭС Алматинской области.

с заемщика суммы вознаграждения за пользование займом, исчисленной уже за период после вынесения решения суда, а также неустойки. При этом банк исходит из того, что договорные отношения по договору банковского займа продолжают действовать и, следовательно, обязательны для его сторон.

Вместе с тем необходимо учитывать, что не всякое неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательства со стороны заемщика предоставляет банку право на предъявление требования о досрочном возврате займа и причитаю-

ПОД КОРРУПЦИЕЙ ПОНИМАЕТСЯ НЕ ПРЕДУСМОТРЕННОЕ ЗАКОНОМ ПРИНЯТИЕ ЛИЧНО ИЛИ ЧЕРЕЗ ПОСРЕДНИКОВ ИМУЩЕСТВЕННЫХ БЛАГ И ПРЕИМУЩЕСТВ ЛИЦАМИ, ВЫПОЛНЯЮЩИМИ ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ФУНКЦИИ, А ТАКЖЕ ЛИЦАМИ, ПРИВАЛЕННЫМИ К НИМ, С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СВОИХ ДОЛЖНОСТНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ И СВЯЗАННЫХ С НИМИ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ЛИБО ИНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИМИ СВОИХ ПОЛНОМОЧИЙ ДЛЯ ЭТОЙ ЦЕЛИ. БОРЬБА С КОРРУПЦИЕЙ ВСЕГДА ЯВЛЯЛАСЬ АКТУАЛЬНОЙ И ЗЛОБОДНЕВНОЙ ПРОБЛЕМОЙ ДЛЯ ЛЮБОГО ГОСУДАРСТВА.

НАДО БОРЬБЫСЯ СОВМЕСТНЫМИ УСИЛИЯМИ

Поскольку проявления коррупции на пути развития государства в условиях рыночной экономики и порождают в обществе недоверие к органам власти. И Борьба с коррупцией всегда являлась актуальной и злободневной проблемой для любого государства.

Поскольку проявления коррупционных деяний являются препятствием на пути развития государства в условиях рыночной экономики и порождают в обществе недоверие к органам власти. В Казахстане с момента обретения независимости приняты нормативные правовые акты и государственные программы по противодействию проявлениям и борьбе с коррупцией.

В условиях, когда все силы и средства нашей страны брошены на преодоление последствий мирового финансового кризиса, проблема коррупции встает особо остро. В этой связи принимаемые меры, направленные на борьбу с коррупцией являются своевременными и необходимыми.

Так, с 1 января 2016 года введен в действие Закон Республики Казахстан от 18.11.2015 года за № 410-V «О противодействии коррупции», который регулирует общественные отношения в сфере противодействия коррупции и направлен на реализацию антикоррупционной

политики. Наряду с этим, Законом Республики Казахстан от 18.11.2015 года за № 411-V внесены изменения и дополнения в некоторые законодательные акты по вопросам противодействия коррупции, в частности кодекс об административных правонарушениях, УПК, ГПК. Законом особое место уделено вопросам преодоления проблем борьбы с коррупцией и мерам по предупреждению ее проявлений.

Одной из мер противодействия коррупции предусматривается стимулирование антикоррупционного поведения граждан, включающее механизмы поощрения со стороны государства за оказание содействия в пресечении и раскрытии коррупционных правонарушений, что позволит гражданам активно включиться в процесс борьбы с коррупцией.

Гульвира САДЫБЕКОВА,
главный специалист
специализированного
следственного суда города
Талдыкорган Алматинской области.

ГЕНДЕРНАЯ ПОЛИТИКА

Казахстан присоединился к важнейшим Конвенциям и Декларациям ООН и других международных организаций по правам женщин, что способствовало улучшению ситуации в сфере реализации политических прав женщин, преодолению скрытой и открытой гендерной дискриминации. Особенно важным с точки зрения реализации политических прав казахстанских женщин является присоединение страны к Конвенциям ООН «О ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин», «О политических правах женщин», «О гражданстве замужней женщины». Также Казахстан подписал ряд актов Международной организации труда, касающихся прав женщин и детей.

Концептуальной базой гендерной политики в Казахстане является Концепция государственной политики улучшения положения женщин. Концепция определяет основные принципы, приоритеты и задачи гендерной политики в Казахстане. К задачам гендерной политики в Казахстане относятся: достижение сбалансированного участия женщин и мужчин во властных структурах; обеспечение равных возможностей для экономической независимости, развития своего бизнеса и продвижения по службе; создание условий для равного осуществления прав и обязанностей в семье; свобода от насилия по признаку пола. Концепция гендерной политики в Республике Казахстан рассчитана на современный период, а также на долгосрочную перспективу (до 2030 г.).

Еще одним концептуальным документом, определяющим основные направления гендерной политики, является Стратегия гендерного равенства в Республике Казахстан на 2006–2016 гг., которая нацелена на более эффективное решение наиболее актуальных проблем гендерной политики. В частности, концепцией предусматривается создание сети подготовки женщин-политиков, выделение бюджетных средств на реализацию социально значимых проектов по вопросам семьи и женщин и т.д.

Для расширения возможностей женщин по трудоустройству и обеспечению занятости Стратегия предусматривает широкое развитие государственных и частных детских дошкольных учреждений. Специальный раздел Стратегии посвящен гендерному образованию и гендерному просвещению населения, в том числе государственных служащих, депутатов Парламента и магистратов, руководителей всех уровней, работников СМИ. На сегодняшний день в Казахстане сложилась целая система институциональных механизмов, предназначенных для защиты прав женщин и повышения их статуса. Эти механизмы постоянно развиваются и совершенствуются, а их деятельность во всех сферах жизни становится все более действенной и эффективной. В первую очередь, это Национальная комиссия по делам семьи и гендерной политике, функционирующая как консультативно-совещательный орган при Президенте Республики Казахстан. Аналогичные структуры действуют на региональных уровнях государственного управления.

Нури ОМАРБЕКОВ,
судья СМЭС Алматинской области.

ЖАРҚЫН
ЖОЛ

ҰЛТТЫҢ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУЫ - ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

Бүкіл дүниежүзі халықтары бүгінгі күнде қазақ халқын картадан ғана емес, оның жер байлығы мен экономикасы дамыған алдыңғы қатарлы мемлекеттердің санатындағы елдің бірі болуының өзі – Елбасымыздың көреген саясатының жемісі. Керей мен өз-Жәнібек құрған Қазақ хандығының жалғасы – бүгінгі күні 26 жыл бойы Тәуелсіз елдің көк байрағын көкке желбіретіп, аңураны мен рәміздерін, халқымыздың мәдениетін, салт-дәстүрін дүниежүзіне мойындатқан Қазақстан Республикасының тұңғыш президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың ерен еңбегінің нәтижесі.

Көшбасшымыздың кезекті жолдауы – жаңашылдыққа бастайды деп сеніммен айта аламыз. Бұл – рухани жаңғырудың жарқын жолы. Осы маңызды мақалада заманға сәйкес жаңғыру, оның ішінде рухани жаңғыру мәселесі жан-жақты талданады.

Мақаланың тағы да бір маңызды ерекшелігі – Елбасының дүрбелеңге толы заманның сын-қатерлеріне төтеп бере алатын, таяу жылдарда іске асырылатын нақты жобаларды ұсынылуында. Осы қатардағы мәселелердің бірі және бірегейі – латын әліпбиіне көшу жоспары. Білім мен ғылым қуып жүрген біздей ұстаздар үшін бұл – өзекті тақырып.

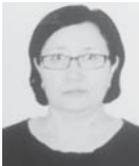
Жаңғырау деген ішкі ұмытылыс – біздің дамуымыздың ең басты қағидасы. Меніңше, Елбасының айтып отырғаны – идеологияның, саясаттың соңында жүру ғана емес ұлттық қодты қалыптастыру, өзіміздің ұлы халықтың ұрпақтары екендігімізді ұмытпау, тіл мен діл, ұлтты сую, тарихты ұмытпау.

Мемлекет басшысының еліміздің болашақтағы рухани толысуының бағытын айқындаған «Болашаққа бағдар: рухани

жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласы қоғамға үлкен серпіліс әкелді. Ұлт жадының тұғырнамасы іспетті тарихи маңызды құжатты зор толғаныстан кейін дүниеге келген игілікті шешім деп ойлаймын. Мақала «Мәдени мұра», «Халық – тарих толқынында» бағдарламалары мен «Ұлы дала ұлағаттары» еңбегінің заңы жалғасы. Бүгінде «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласымен жалғасын табады.

Еңселі елдің мақсат-мұратын айқындайтын аталмыш мақаладағы салықалы пайымдаулар ортақ ісімізге жаңаша серпін береді. Елбасымыздың қойған міндеттерін абыроймен орындау әлімсақтан қаны, тілі, діні, ділі, мәдениетіне тазалық нәрі дарыған халқымыздың еңісіне тиіп отыр. Ендеше, іске сәт! «Мәңгілік елге» бағытталған жолда берекелі бірлік, нәтижелі еңбек болсын!

**Г. ЕДИЛҰХАНОВА,
№16 орта мектептің
қазақ тілі мен әдебиеті
пәні мұғалімі.**

ОРТАҚ МІНДЕТ

Қазақстан Республикасы Президентінің судьялардың VII съезінде берген тапсырмасын жүзеге асыру мақсатында Алматы облысы соттары судьяларының назары татуласу тәртібін қолдануға бағытталған. Сот тараптардың татуласуы үшін барлық шараларды қабылдайды, олардың дауды процестің барлық сатыларында реттеуіне көмектеседі.

Медиацлия институтының дамыту жолдары

Тараптар дауларын бітімгершілікке келісім жолымен, медиацлия тәртібімен, немесе партисипативтік рәсім тәртібімен, яки Кодекске белгіленген өзге де тәртіп бойынша реттей алады. Таңдау құқығы тараптарда қалады. Азаматтық процессуалдық кодексте татуласуы рәсімін өткізу құқығы адвокаттарға бекітілген.

«Аденокаттық қызмет туралы» заңда партисипативтік тәртіпті адвокаттардың жүргізуі көзделген. Оның мәні сонда, егер бір тарап дауды шешуде адвокаттың көмегіне жүгінген жағдайда, оған екінші тараптың адвокатымен дауды келісіммен реттеу тетіктерін анықтау туралы ұсыныс енгізуге құқылы. Бұл жағдайда екі жақтың адвокаттары дауды шешудің тиімді және тараптарды қанағаттандыратын тетіктерін талқылап, өздері қорғап жатқан азаматтарға ұсынады. Демек, сотқа жүгінебей тұрып тараптар осы рәсіммен өтіп, келісімге қол жеткізе алмаған жағдайда сотқа жүгінуіне болады. Мұндай мән-жайларда, сот оны өткізу барысындағы алынған құжаттар мен дәлелдемелерді ұсынуы тараптарға міндеттейді. Бұл сот талқылауына дайындықты едәуір жеңілдетеді және оны өткізу мерзімін қысқартады.

Алматы облыстық соттарында Құқықтық қызмет орталықтары ашылған, олардың басты мақсаттары қоғамдағы дау-дамайдың деңгейін төмендету, сондай-ақ, қолайлы құқықтық орта қалыптастыруға жағдай туғызатын тұрғындарға даулар мен жанжалдарды реттеу жөніндегі кешенді қызмет көрсету, татуластыру рәсімін қолдану аясын кеңейту болып табылады. Орталықтармен қатар облыс соттарында және ауылдық округтер әкімдіктерінде Татуластыру рәсімі кабинеттері және Медиацлия кабинеттері ашылған.

Осы бағыты дамытуды, істің аяғын осындай жолмен түйіндеу, осындай мүмкіндік туралы тараптарға түсінік жұмыстарын жүргізуді, артықшылығы өзара ынтымақтастық, кәсіпкерлік субъектілер мен қоғамды әлеуметтік сауықтыру арасында іскерлік, серіктестік қатынасын сақтау болып табылатын құқықтық дауларды (жанжалдарды) шешудің баламалы тәсілі ретінде татуластыру рәсімін жаппай тарату және белсенді қолдану мәселелері жөнінде шаралар өткізуді жалғастыра беру қажет деп санаймыз.

Дархан ТОҚБАЕВ,

Алматы облысының МАЭС-ның судьясы.

• МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ

СОТ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ТІЛ МӘСЕЛЕСІ

Мемлекеттік тіл – ұлттық және рухани бірліктің басты факторы, негізгі басымдығы. Оны меңгеру – әрбір Қазақстан азаматының парызы және міндеті. Құқық ғылымында құқықтық сауаттылық және құқықтық мәдениет ұғымы бар. Аталған ұғымдар құқықтық дамуында өз актуалдығын жоғалтқан емес.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Мемлекет өз тарапынан мемлекеттік тілдің позициясын нығайту үшін көп жұмыс атқарып келеді. Қазақ тілін кеңінен қолдану жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыруды жалғастыру керек. Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз. Біздің міндетіміз – оны барлық салада белсенді пайдалана отырып дамыту. Біз ұрпақтарымызға бабаларымыздың сандаған буынының тәжірибесін өтіп, біздің де үлесімді үлесімнен толыға түсетін қазіргі тілді мұраға қалдыруға тиіс. Бұл – өзін қадірлейтін әрбір адам дербес шешуіне тиіс міндет» деп нақты атап көрсетті.

Мемлекеттік тілдің қолдану аясын кеңейте отырып, оның мәртебесін арттыру қажет. Сонда ғана «2020 жылы мемлекеттік тілді меңгерген қазақстандықтар саны 95 пайызды құрауы тиіс» деген Елбасымыздың тапсырмасын жүзеге асыруға мүмкіндік туады. Осы маңызды мәселелені жүзеге асы-

ру жолында еліміздің әрбір азаматы, әрбір мемлекеттік мекеме мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыру, оның қолданыс аясын кеңейту жолында атсалысуға міндетті. Мәселен, сотқа жүгінуші азаматтардың әрқайсысы мемлекеттік тілде жүргізілетін істердің көбесіне өз үлестерін қоса алады. Өйткені, сот ісін жүргізу тілі заң талаптары бойынша сотқа талап арыз берілген тілге байланысты сот ұйғарымымен белгіленеді.

Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйініне тоқталсаң, қазақ елі аман болса, қазақ тілі де жасай бермек. Ата-бабаларымыз армандаған тәуелсіздікке қол жеткізіп, айымыз оңынан, жұлдызымыз солынан туып тұрған шақта біз осы рухани құндылықтарымыздың қайнар бұлағы – қазақ тілінің қадір-қасиетін өзгеден бұрын өзіміз жете түсінуіміз қажет. Қазақ тіліне деген құрмет пен ықыласы ұлттық сана биіктігіне көтерген сан. Бұл міндет – сіз бен біздің перзенттік парызымыз.

**Самал ҚАЛИМӨДИНОВА,
Талдықорған қалалық сотының
судьясы.**

• МАМАН МЫНБЕРІ

АДАМГЕРШІЛІК ҚАРЫМ- ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

МОРАЛЬ – КҮРДЕЛІ ҚҰБЫЛЫС, ЖАЛПЫАДАМАТТЫҚ СИПАТҚА ИЕ. ОНЫҢ ЖАЗБАЛАРЫ ЖЕКЕ ӨМІРІМІЗДЕ ЖӘНЕ КӘСІПТІК, ҚОҒАМДЫҚ ӨМІРДЕ ҚОЛДАНЫЛАДЫ. МОРАЛЬДЫҢ ЕКІ САЛАСЫ БАР: МОРАЛЬДЫҚ САНА ЖӘНЕ АДАМГЕРШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫ. СЕЗІМ, СЕНІМ МОРАЛЬДЫҚ САНАНЫҢ БАРЛЫҚ ДЕҢГЕЙЛЕРІНЕ ЕНЕДІ.

адамдармен қарым-қатынастарда дамиды, сенімдері жүзеге асады. Өнегелі қарым-қатынас адамгершілік дағдыларын көрсетеді.

Осындай адамдық қарым-қатынас процесінде адамгершілік принциптері жүзеге асады, жеке адам өз өмірінің жоғарғы құндылықтарымен, игіліктерімен арақатынасын белгілейді. Адамгершілік қатынастар мақсатты бағытталған, саналы, еркін. Адамгершілік қатынастар отбасылық, әлеуметтік, шаруашылық, саяси, діни қатынастардың құрамдас бөлігі болып табылады. Сондықтан адамгершілік қатынастарға мәдениеттің, белгілі бір дінің, ұлттың ерекшеліктері есер етеді. Мысалы, салт-дәстүр, әдет-ғұрыптардың ұлттық, тарихи, діни, мәдени бояуы болады.

Моральдың бағалау-бағыттау қызметін шешуші қызметі деп есептеуге болады. Моральдық сананың сұрыпталуынан өткізілетін жақсылық пен жамандық, әділдік, борыш ар-ұят т.б сияқты моральдық түсініктер арқылы өтетін моральдық құндылықтар адамдарды мейірімді, адал қайырымды, ізгі ниетті қатынастарға бағыттайтын парасаттылық қылықтарға реттейді.

Моральдың танымдық қызметі сезімге, интуицияға сүйенбейді, ғылыми танымда ақыл-ой биікте тұрады.

**Жанар Абдығалиқызы СӨМЕТ,
Бақанас аграрлы-индустриалдық
колледжінің психологі.**

СОТ КАБИНЕТИ

ТӘУЕЛСІЗДІГІМІЗДІ АЛҒАН КЕЗДЕН БАСТАП, ЗАҢ ҮСТЕМДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ БАҒЫТЫНДА КӨПТЕГЕН ИГІ ЖҮМЫСТАР АТҚАРЫЛДЫ. ҚАЗІРГІ ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ СОТ ЖҮЙЕСІНДЕ БОЛЫП ЖАТҚАН ЕЛЕУЛІ ӨЗГЕРІСТЕР АУЫЗ ТОЛТЫРЫП АЙТУҒА ТҰРАРЛЫҚ. СОТ ЖҮЙЕСІНДЕ ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ЕНГІЗУ – АЗАМАТТАРДЫҢ СОТ ТӨРЕЛІГІНЕ ҚОЛЖЕТІМДІЛІГІН ЖЕҢІЛДЕТУДІҢ ЖӘНЕ АШЫҚ ЕТУДІҢ ЖОЛДАРЫ.

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ

Қазіргі таңда заманауи ақпараттық технологиялардың қолданысқа енгізілуі сот жұмысын едәуір жақсартады. Елбасының «Ұлт – жоспары – 100» нақты қадамында көрсетілген барлық сот процесстеріне бейне және таспаға жауау шараларын міндетті түрде енгізу жұмыстарын, сот жұмысіне енген жаңашылдықтардың тағы біріне жатқызуға болады.

Тәуелсіз мемлекетіміздегі биліктің бір тармағы сот төрелігі де өзінк технологиялардан шикт қалмай, заман ағынына сай, іс жүзінде жаңа жүйесі істерді. Сот жұмысіне заманауи технологиялардың енгізілуі мен қолданылуы сот өндірісін жеңілдетіп, төрешілікті жоюға, сот жұмысі қызметкерлердің арасында сыйбалас жемқорлықтың орын алу ықтималдығын төмендетуге септігін тигізді. Сонымен қатар, бұл бастама еліміздің тұрғындары үшін сот жұмысінің ашық әрі қолжетімді болуына барынша жағдай жасайды.

Екі басты жаңа жүйесі істерді қаралу жағынан уақытты үнемдейді, судан кейін сот сатыларының ықшамдалуы судьялардың жұмысын едәуір жеңілдетеді, әрі объективтілігін арттырады. Бұл – әлемнің дамыған елдерінде көптен бері қолданыста келе жатқан өз заманауи сот жүйесі. Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты 2006 жылдан бастап республикадағы барлық облыстық, аудандық, қалалық соттардың кенеслеріне «бірінші автоматтандырылған ақпараттық талдау жүйесі» бағдарламасын орындап, оны игеруге облыстардағы сот мамандарына кеме берді. Сот әділдігінің ашықтығын жүзеге асыру және сот жұмысын

ұйымдастыруды жетілдіру мақсатында облысымыздың барлық соттарында «Сот кабинеті» және сот құжаттарының тынысу электрондық сервистері іске қосылған. Аталған қызметтерді электронды сандық қолтаңбасы бар азаматтар ала алады. «Сот кабинеті» электрондық ақпараттық сервис арқылы сотқа электронды құжаттар беру тәртібін, сонымен қатар, Қазақстан Республикасы сот органдарының ақпараттық жүйесіне оларды қабылдау, тіркеу және өңдеу тәртібін реттейді.

Берілген құжаттарға «Сот кабинеті» электронды ақпараттық сервис арқылы сотқа электронды құжаттар беру тәртібі туралы нұсқаулықта көрсетілген белгілі бір талаптар қойылады. Сотқа берілетін құжаттар мәтіндік пішінде жүгіндірілетінін және әрбір құжат электрондық құжаттар беру жүйесіне және файл түрінде жүгіндірілуі тек екенін ескеру қажет. Сонымен қатар файлдар саны сотқа берілетін құжаттар санына сәйкес болуға тиіс. Жеке және заңды тұлғалар өздеріне қолайлы, кез келген уақытта үйден шықпай-ақ, онлайн режимінде интернет арқылы «Сот кабинеті» сервисіне электронды түрде талап арызын, шағым және сұраныс беріп, оның орындауы барысын қадағалау отыруға мүмкіндік алады. Бұл еркін біріншіден, уақытты тиімді пайдалануға, екіншіден қаражат шығынын үнемдетуге септігін тигізеді.

**Азам АБДРАХМАНОВ,
Алматы облысы мамандандырылған
ауданаралық экономикалық сотының судьясы.**

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҚҰЖАТ АЙНАЛЫМЫНЫҢ ҰҚПАЛЫ ЗОР

Мемлекеттік қызметтің электронды түрде көрсетіле бастағанына да біраз уақыт өтті. Электрондық құжат айналымының қазақ тілінде қалыптасуы да басты назарда. Бұл өрине кеңсе мамандарының біліктілігіне, жұмысты жүзеге асыру, жаңалықты меңгеруіне тікелей байланысты. Қазақстан Республикасының Президенті бекіткен құқықтық саясат тұжырымдамасында елімізде сот жұмысі дамыту айқын басымдықтарға ие.

Осы бағдарламаны негізге ала отырып, қазір бірқатар жұмыстар жүргізілуде. Сот қызметкерлерінің біліктілігін көтеріп, сот жұмысын жақсарту, қағазбастылықтан арылу мақсатында еліміздің барлық сот қызметіне ЭСЕДО мен «Төрелік» АЖ бағдарламасы енгізілген болатын. Бұл уақытты үнемдеп қана қоймай, хабардың тез жетуіне де септігін тигізеді.

Осы жаңа инновациялық технологияны қолдана отырып ендігі жерде іс қағаздарын жүргізу жұмысіне да тек электронды түрде орындайтын маңызды. Қазір соттар арасында ақпарат алмасу осы бағдарламаның нәтижесінде тез әрі ыңғайлы атқарылуы. Бұл бағдарламалар енгізілу арқылы, қазіргі таңда азаматтар тарапынан электронды арыз берушілер көбейіп келеді. Қазір электрондық қолтаңбасы бекіткен азаматтық интернет арқылы кез келген мемлекеттік құрылымға арыз-шағым жолдауға мүмкіндігі бар. Электрондық әдіспен арыз-шағым жолдағандар сот істерінің ашық жүргізілуіне, сот құжаттарын тоқтыру барысында жылдамдықты қамтамасыз етуге, сот ісінің тыңдалуы барысын, істің қаралу мерзімін, басқа да қызметтердің саласын арттыруға қол жеткізеді.

Ішкі істер бөлімі, әділет басқармасы, прокуратура және т.б. мемлекеттік мекемелерімен пошта арқылы хат алмасып отырмай, электронды байланыс арқылы құжаттар тез әрі оңай жеткізілетін болды. Азаматтар бұл жүйе арқылы республика аумағының қай жерінде жүрсе де, өздері қатысатын істердің қозғалысын, сот процесстерінің қай күнге, қай уақытта тағайындалғанын біліп, көріп отырады. Іс бойынша тараптар уақыт телефондары арқылы істің тағайындалған уақыты жөнінде хабарлама алады. Өрі сот құжаттарының үлгілерімен танысуға және сот жөнінде ақпараттармен байланыс телефондары және интернет байланыстары арқылы танысуға болады.

Айнұр Төлеуханқызы САКЕНОВА,

Апәкөл ауданының №2 аудандық сотының бас маманы – сот отырысының хатшысы

Ф.М. БАЙЫСОВА.

ҚЫСҚА ҒАНА ӘҢГІМЕГЕ АРҚАУ БОЛҒАН КЕЛІНШЕКТИҢ АТЫ-ЖӨНІ – БАЙЫСОВА ФАРУЗА МҰҚАНҚЫЗЫ. ОЛ – АҚСУ АУДАНЫНДАҒЫ СУЫҚСАЙ АУЫЛДЫҚ ОКРУГИНІҢ АУМАҒЫНДАҒЫ БАЛАСАЗ АУЫЛЫНЫҢ ТУМАСЫ, ТӨЛ ПЕРЗЕНТІ. ТАБИҒАТЫ КӨРКЕМ, СӨЗБЕН ЖЕТКІЗУДІҢ ӨЗІ ЖАНЫҒЫ ТЕРБЕЙТІН БАЛАСАЗ ЖОҒҒАР АЛАТАУЫНЫҢ ЕТЕГІН БАСЫП ЖАТЫР. СОНДАЙ АУЫЛДЫ ҚЫСТА ҚАЛЫҢ АҚША ҚАРЫМЕН, КӨКТЕМДЕ ГҮЛ КӨМКЕРГЕН ҚЫРАТТАРЫМЕН, ЖАЗДА САЛҚЫН, КҮЗДЕ САРЫ АЛТЫН СУРЕТТЕРІМЕН МАҚТАНЫШ ЕТЕР ЕДІҢІЗ. ОСЫНАУ ШАҒЫН ЕЛДІМЕКЕННІҢ ІРГЕСІНДЕГІ БҰРҚЫРАҒАН БҮЙЕН ӨЗЕНІ ШАЛҚАР БАЙЛЫҚТЫҢ, ЫРЫС ПЕН ИГЛІКТІҢ САРҚЫЛМАСТАЙ ҚАЙНАРЫНА ҰҚСАЙДЫ.

ЖЕЛБЕТІ

(Ақ ниетті ана туралы әңгіме)

Осы өңірдегі кішкентай ауылда егін егіп, мал өсірген шаруа адамдары жаңауында жылқы жылы туып, Баласаз ауылдық бастауыш мектебінде сауатын ашып, әрі қарай орта біліммен сусындап, оны қанағат етпей, өнер мен білімнің маңдай терлер жолына түскен Фаруза Мұқанқызы бұл күндері Қапал мен Ақсу ғана емес, Талдықорған аймағына белгілі қайраткер екен. Фаруза ханымның өзі айтқандай, мұндай табысты қадамдар бастан-аяқ табанды еңбектің арқасында мүмкін болады.

Сонау 1971 жылы орта білім алып, болашағын айқын бағдарлаған бойжеткен 1979 жылы екі дипломды маман ретінде Талдықорған облысына атбасын тіреді. Ол – ҚазМУ-дің тарих факультетін тәмамдап, соңынан екіншісін – өнертанушы дипломын алғанын, соңғысы қызыл диплом екенін мақтанышпен мәлімдеді. Талдықорған облыстық мәдениет басқармасының сол кездегі басшысы Егеубек Далбағаев жас маманды қызметке қабылдап, басқарма бөлімдері бірінші инспекторы лауазымын ұсынған екен. Қадамына гүл біткен Фаруза Байысова өз жауапкершілігін сезініп, еңбекке белсене, білесі сыбана араласып кетеді.

Облыс жұртшылығы 1984 жыл қарсаңында ұлы жазушы, дауылпаз ақын Илияс Жансүгіровтің туғанына 90 жыл толуын туған жері Ақсу ауданында тойлауға қауырт кірісіп жатқан. Осы игі шараман сабақтастырып, Талдықорғанда «Илияс Жансүгіров музейі» ашылуы қолға алынғанды. Оның директорылығы қызметіне Фаруза Мұқанқызы таңдалды.

Облыстық басқарма басшысының мұндай шешім қабылдауы күтпеген жағдай емес-ті. Өмірден көргені мен көңілге түйгені ерен Егеубек Дадамбекұлы сол уақытта 30 жастағы Фаруза Байысованың ата-бабасына, әулетіне, өнер дарығанын ел-жұртынан естіп, кейіннен бәрі-бәрін байыппен ой елегінен өткізген екен. Өзі басшылық еткен басқарма

қызметкері Фаруза Мұқанқызының болмыс-бейнесінен сергек, сезімтал, тыңдырмды, тиянақты ерекшеліктерді, сөзі мен ісіндегі тығыз байланысты танып, әдебиет пен өнерге құштарлық қасиеттерді байқаған соң, оған Илияс Жансүгіров музейінің директоры қызметін ұсыныпты.

Осынау музейдің тұңғыш директоры Фаруза ханым сол уақытты рахаттана есіне алады. Осы қызметте жүргенде көрмегенді көріп, білмегендерін біліп, ой-өрісінің жаңарғанын айтады. Елімізге, тіпті Одаққа белгілі мәдениет, әдебиет пен өмірдің көрнекті қайраткерлерімен жүздесіп, олардың асыл қасиеттерін өзіне үлгі еткеніне мақтанады. Қазақ әдебиетінің Құлагері деп орынды аталып кеткен Илияс Жансүгіровтің ұрпақтары: ұлдары Саят пен Болатты, қыздары Үміт пен Ильяфаны өзінің ағалары мен әпкелеріндей көргенін айтады.

Бұлыңғыр емес болып тарихта қалған ХХ ғасырдың, әсіресе, соңғы он жылы халықтың еңсесін басып, күнгеріс қындап кеткені ақиқат еді. Төпсе темір үзетін азаматтар екі қолына бір күрек таппай жүдесе, айдай ажарлы қыз-келіншектер ала дорба арқалап, базарларды жағалады ғой. Осы жылдардың күегері Фариза Мұқанқызы:

– 1989 жылы кезекті декрет демалысына шығып кеткен едім. Еңбекақы, зейнетақы, т.б ақыларға жету де мұн. Үбірлі-шүбірлі отбасында туып-өскендігіміз арқасында көп ойланбас-тан белді бекем буынып, сауда ісімен шұғылдандым, дүкен аштым. Әкешемнен: «Еңбек адамының екінші анасы» деген нақылы мен ақылы бойыма қуат, білегіме күш дарытты. Нәтижесінде жеке кәсібім алға бас-ты. Сөйтіп жүргенде алтыншы балам өмірге келді. Бұл 1991 жыл, тәуелсіздік алған жыл еді. Тәңірім жарылқап, ұл таптым. Бақыт дегеніңіз – осы! Бір ұл мен бес қыздың анасы болдым. Бірақ отағасы осы тұста қайтыс болып кетті, – дейді.

Дегенмен, алты баланың анасы Фаруза

Байысованың еңбегі мемлекет тарапынан лайықты бағаланды. Оған «Күміс алқалы ана» атағы берілді. 1992 жылы көпбалалы аналарға мемлекеттік қолдау мәселесі түбегейлі шешіліп, Фаруза ханымға «Аэропорт» алқабынан 30 гектар жер берілді. Оны игеру, игілігіне жарату айтарға оңай болғанымен, мехнаты бастан асатын. Қырда үй салу, электр желісін жеткізу, су тарту, т.б үшін несие алу оңай ма? Соған қарамастан Фаруза көппен бірге тәуекелге бел буды.

Жасыратыны жоқ, осындай қиын уақытта ұры-қарылар қағынып кетті. Егінжай мен мал атаулыға екі аяқты жексұрындармен қатар қасқырлар да шабуылдады. Бұл жеке кәсіпкерлердің қай-қайсысына да өмір мен өлім беттескендей қатерлі еді. Сондықтан сақтануға, амалсыздан егіс көлемі мен мал санын шектеуге де барды. Осы тұста шаруа қожалықтары басшыларына сақтық үшін қару ұстауға ресми түрде рұқсат етілді. Фаруза ханым көп ойланбастан әкесінен мұра болып қалған 16-калибрлі қосауыз мылтықты ішкі істер органдары арқылы өз атына заңдастырды. Ер мінезді болып қалыптасқан малшының қызы иығындағы қосауызды ержүрек азаматпен бірдей бағалады. Жасында сойгілік мініп сайрандаған ерке қыз автомашина жүргізуді дер кезінде меңгеріп, мылтығын жанында сақтады.

– Мылтығым қолда барда бауқеспе ұрылардың бірде-бірі көзге көрінбейді, інінен шықпайтын көртышқан сияқты. Егер жексұрындар қарсы әрекетке бел буса, сөзге келмей қалпақтай ұшырап едім. Бұрынғылар «Пышақ пен ет татуласпайды» деп бекер айтпаған. Оларға есем кетті, – дейді ақиқатты айтқан мерген келіншек Фарузамыз.

Талдықорған облысы таратылмай тұрған 1994 жылы әкімдік шешімімен «Фермерлер мен шар-уа қожалықтарының облыстық қауымдастығы» құрылып, оны басқару міндеті ғалым Тұрарбек Құдайбергеновке міндеттелсе, оның орынбасарлығына Фаруза

Мұқанқызы лайық деп ұйғарылды.

Арада біраз айлардан соң АҚШ қайырымдылық қорының шақыруымен, республика атынан екі мемлекетаралық қарым-қатынасты дамыту мен тәжірибе алмасу мақсатымен мұхиттың арғы жағына барудың сәті түсті. Миссури штатындағы екі ай күні бүгінге дейін ұмытылмас әсерлерімен есте сақталуда.

– Осы тәжірибе үйрену мақсатындағы іссапар, – дейді Ф.М. Байысова, – өзімізді кәсібімізді алға жылжытуға едәуір көмектесті. Вашингтондағы аса көрнекті фермер бізді қабылдап, өз елінде фермерлік және шаруа қожалықтарын дамытуға зор маңыз берілетінін ерекше атады. Оған іс жүзінде көзімізді жеткізді. Өзі де, сөзі де, ісі де көрмет екен!

«Жақсыдан шарапат» демекші, 1995 жылы Талдықорған қаласы әкімі

А. Шегіровтің шешімімен жоғары-дағдыдай қауымдастық өзімізде құрылды. Сөйтіп,

қалалық фермерлер мен шаруа қожалықтары қауымдастығының төрайымы болып Фаруза Байысова сайланды. Осы іс-шараларды басқару қоғамдық негізде, яғни тегін атқарылды. Еңбегі елеулі Фаруза фермерлер мен шаруа қожалықтары қауымдастығы атынан оның Алматыдағы ІІ съезіне делегат ретінде қатысты. Фаруза Байысованың өмірінің ширек ғасыры осы қалада, осы саламен байланысты өтіп жатыр.

Талдықорған тұрғыны Фаруза Мұқанқызы Байысова жайлы қысқаша айтармыз осындай. Алты баланы өз еңбегімен жеткізген, бәрінің білімді болуына жол ашқан қайратты ана он бір немеренің апасы. Ару ана олардың келешегінің жемісті болуын, заман тыныштығын тілейді. Бес мүшесті жасты кейін қалдырған, кәсібін тиімді жалғастырған Фаруза әлі де өз биігінде, көрнекті тұғырында. Ол Талдықорған қалалық ардагерлер ұйымының тыныс-тіршілігіне белсене араласады. Көмекке зәру, қолы қысқа жандарға қарайласуды абыройды, сауабы мол парыз деп біледі. Осындай жүрегі нұрлы, жаны жайсың, көпке танымал, ісіне мығым анаға мына төмендегі жыр жолдары тарту болсын дейміз.

Жайдары, жайсаң, шуақты,
Әзілі көркем, қуатты,
Өмір жолы өрнекті,
Келіншек екен көрнекті.
Бақытын тауып еңбектен,
Ана екен бесік тербеткен.
Жеткіншектері көпші,
Азамат екен ержеткен.
Шаттанып ана жүрегі,
Көпке арнаған тілегі:
– Жайнаған гүлдей жас ұрпақ,
Елінің болсын тірегі!

Болат БИСҰЛТАНҰЛЫ,
Талдықорған қалалық
ардагерлер ұйымының мүшесі,
ардагер-журналист.

Өлеңмен өрілген өмір

Қазақ халқының рухани дүниесі есебінде өлең-жырлар көптеп саналса, ауылда тұрып, аса танылмай қалған, талай жыр маржандарын жазып қалдырған ел ағаларының еңбектерінің айтылмай, зерттелмей жатқаны көңілге кірбің ұялатады. Сондай адамдардың бірі – Матай станциясында Молықбай көшесінде тұрған құрметті теміржолшы, соғыс және еңбек ардагері, қадірлі әке, аяулы ата Нүсіпжан Нүрсейітулы. Нүсіпжан ата ел есінде енегелі өмірімен есте қалып, артына мол әдеби мұра қалдырып кеткен. Ол өзінің өмір жолын өлеңмен өрнектеген. Сол өлеңдерін жинақтап, көзі тірісінде балалары Нүсіпжан атаның 80 жылдық мерейтойына арнап «Арнау хат» атты кітабын шығарды.

Кітаптың алғашқы бетінде төмендегі өлең жолдары берілген.

*Сөз теріп, білгенімді өлең еттім,
Жазуды көркем тілмен өнер еттім.
Қоқысын кейінгілер керек етсе,
Қалдырған сөзім ғой деп енеге еттім.*
Нүсіпжан ата Ұлы Отан соғысы жылдарында майдан даласында жүріп

«Аңсаймын елімді», «Атшы күнім асыққан», «Жаз кешінде» атты өлеңдерін жазған.

*Сағындым ел-жұрымды артта қалған,
Сарғайып үмітімді күтем алдан.
Сәт тілеп, сәлем жаздым туган елім,
Соғыстың ортасынан от бол жанған,* – деп патриоттық сезімін білдірсе,

О, жастық!

*Жанып тұрған жалындайсың,
Алынбас асу-қамал тағындайсың.
Қарталып, қажу көрген бұл шағымда,
Қайтып сені іздесем табылмайсың,*
– деп жастық шақтың қайтып келмейтініне өкінеді әрі көрілікті мойындайды.

*Жас жетіп, көрілік жастың озған кезі,
Жұқарып, жүйке тамыр тозған кезі,
Отырыс көбейген соң, жүріс қалып,
Ашу алды, ақыл сөз қозған кезі,* – дейді.
Жолдасы Жәмилә апайға, немерелеріне, ұл-қыздарына да арналған арнау өлеңдері баршылық.

Оның: «Ахмет Байтұрсынұлына арналған толғау», «Ақиық ақын Илиясқа», «Мұқағалиға арнау» атты өлеңдері жүрегіңді тебіртпей қоймайды.

*Ақтангер, ақындықтың арысындай,
Ағынды Ақсу өзен ағысындай.
Қиянаттың қырсығы қырқып кетті,
Мерт болған Құлагердің шабысындай,*
– деп Илиястың тағдырын суреттейді.

«Жақсының аты өлмейді, ғалымның хаты өлмейді» дегендей, Нүсіпжан атаның аты да, өлеңдері де ешқашан өлмек емес. Осындай дарынды атамыздың өнерін өшірмей өсіру, насихаттау – біздің қолымызда.

Маржан РАХИМОВА,
Матай орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің
мұғалімі.

Ақсу ауданы.

ВОЗМЕЩЕН УЩЕРБ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЕ В АЛМАТИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Талдыкорганской транспортной прокуратурой установлено, что в нарушение норм Экологического кодекса 7 хозяйствующих субъектов Алматинской области проводили капитальный ремонт автомобильных дорог без соответствующих разрешений на эмиссию в окружающую среду.

Общая сумма причиненного ущерба государству составила 12,5 млн. тенге, которая взыскана с виновных лиц в бюджет мерами прокурорского надзора.

Кроме того, последние привлечены к административной ответственности с наложением штрафов на сумму 2,6 млн. тенге.

За неисполнение должностных обязанностей трое должностных лиц Департамента экологии области привлечены к дисциплинарной ответственности.

С ВИНОВНЫХ ВЗЫСКАНЫ ТАМОЖЕННЫЕ ПЛАТЕЖИ НА 37,5 МИЛЛИОНОВ

Талдыкорганская транспортная прокуратура выявила нарушения таможенного законодательства в действиях субъектов внешнеэкономической деятельности.

В частности, установлены 3 юридических лица, которые реализовали оборудование и автотранспортные средства, ввезенные под видом собственной необходимости, уклонившись от уплаты таможенных платежей.

Ими перепроданы 5 грузовых автомобилей, один автокран и аккумуляторные батареи общим весом 9,5 тонн.

Мерами прокурорского реагирования с виновных лиц в доход государства взыскан ущерб на сумму 37,5 млн. тенге.

Талдыкорганская транспортная прокуратура.

По сообщению пресс-службы областной палаты предпринимателей на 65 млн тенге защищены интересы предпринимателей по налоговым вопросам в Алматинской области. Об этом сообщил эксперт Палаты предпринимателей Алматинской области Санат Тусипов. В 2018 году по вопросам налоговых отношений поступило свыше 110 обращений.

ЗАЩИЩЕНЫ ИНТЕРЕСЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ

К примеру, положительно решено обращение ТОО «Я Лан Ган Су». Ранее управлением государственных доходов было выставлено уведомление для увеличения доходов за 2017 год на сумму 151,2 млн тенге, признав их как сокрытые доходы.

После обращения компании в Палату предпринимателей Алматинской области совместно со специалистами бухгалтерии ТОО «Я Лан Ган Су» проведена рабочая встреча в управлении с представлением соответствующих документов. Было выявлено, что сумма 151,2 млн тенге — это разница совокупного годового дохода между 2016 и 2017 годами, которая образовалась за счет снижения производства продукции. Управлением государственных доходов была проведена проверка доводов и документов, представленных ТОО, по результатам которого вынесено заключение об отмене уведомления.

Также в 2018 году Енбекшиказахском районе решен спор между ТОО «Экстремал Спорт-туризм» и отделом земельных отношений. Государственный орган предъявил сумму налога на землю в 17,3 млн тенге. После совместно проведенных встреч и содействия со стороны ДГД по Алматинской области и представлений подтверждающих документов

инвестиционного проекта и льгот по Налоговому кодексу требование по уплате налогов было отменено. Тем самым отпала необходимость уплаты суммы.

В итоге за 2018 год Региональной палатой предпринимателей защищены интересы предпринимателей по налоговым вопросам на сумму 65,6 млн тенге.

«Департамент государственных доходов является одним из стратегических партнеров «Атамекена». Хочется отметить активное взаимодействие руководства и специалистов департамента, которые всегда идут на встречу предпринимателям и заинтересованы в оперативном решении проблемных вопросов. Совместная разьяснительная работа проводится в рамках Клуба бухгалтеров и проекта «Час налоговика», — рассказал эксперт Палаты предпринимателей Алматинской области Санат Тусипов.

Всего за прошедший год проведено 9 заседаний Клуба бухгалтеров Алматинской области, где рассмотрены более 30 вопросов с участием представителей ДГД области, УГД города Талдыкорган и Центра автоматизации «Жетысу».

Ш. ХАМИТОВ.

День национальных парков и заповедников

11 января отмечается праздник - День заповедников и национальных парков.

Вернемся к истории образования праздника. Впервые данный праздник начал отмечаться в 1997 году по инициативе Центра охраны дикой природы и Всемирного фонда дикой природы.

11 января для празднования Дня заповедников и национальных парков выбрано не случайно - в этот день в 1916 году в России был образован первый государственный заповедник — Баргузинский. Хотя особо охраняемые природные территории исконо веков были на Руси - заповедные рожи, культовые места, просто заказники для князей, царей, знати для охоты. Но первый заповедник государственного масштаба был создан именно 11 января 1916 года. Его целью стало сохранение популяции Баргузинского соболя и других животных на Байкале.

Национальные парки и заповедники - это богатство нашей страны, это величие и красота редких видов растений, диких животных и нетронутой современной цивилизацией природой.

Сегодня в Казахстане насчитывается 10 заповедников и 13 национальных парков, а сохраняют они 80% видового богатства растительного и животного мира. Поэтому праздник 11 января - День заповедников и национальных парков - имеет очень важное значение для нашего государства и для нас, жителей Казахстана.

Постановлением Правительства РК от 30.04.2010 г. за № 370 путем слияния Саркандского, Лепсинского ГУ лесного хозяйства и Кокжарского лесничества Уйгентасского ГУ лесного хозяйства создан «Жонгар-Алатауский государственный

национальный природный парк» Комитета лесного и охотничьего хозяйства РК.

Общая площадь территории составляет 356 022 га.

Расположен парк на северном макросклоне хребта Жетысуского Алатау, который протягивается с запада на восток примерно на 300 км. Здесь же находится высочайшая вершина — пик Семенов-Тянь-Шанского 4622 м над у.м.

РГУ «Жонгар — Алатауский» ГНПП создан с целью сохранения естественных горных ландшафтов, имеющих особую экологическую, историческую и эстетическую ценность. 1,05 % от общей площади Парка занимают дикоплодовые насаждения яблони Сиверса, которая является прародительницей всех культурных сортов яблони мира и требует особой охраны, чтобы обеспечить сохранение и восстановление уникального агробиоразнообразия плодовых лесов глобального значения.

Территория РГУ «Жонгар-Алатауского» ГНПП — это поразительный по красоте уголок земли, являющийся привлекательным не только для казахстанцев, но и для зарубежных туристов. Уникальные естественные условия территории — благоприятный климат и значительная эстетическая привлекательность горного ландшафта дополняются богатством и разнообразием растительного мира, прежде всего живописными хвойными лесами и значительным количеством краснокнижных видов животных, обитающих в данном регионе.

Н. ШАРИПОВА,
инженер природопользования РГУ
«Жонгар-Алатауский»
ГНПП Лепсинский филиал

БЖЗК ЗЕЙНЕТАҚЫ ҚОРЫ
ПЕНСИОННЫҢ ФОНД

УПРОЩЕНА ПРОЦЕДУРА ОТКРЫТИЯ ПЕНСИОННОГО СЧЕТА В ЕНПФ

С 08 января 2019 года в соответствии с внесенными изменениями пенсионного законодательства Республики Казахстан (ЗПК от 26.12.2018г. №203-VI) для открытия в ЕНПФ индивидуального пенсионного счета (ИПС) по учету обязательных пенсионных взносов (ОПВ) физическому лицу не нужно обращаться в ЕНПФ с целью оформления заявления об открытии ИПС, в том числе посредством веб-сайта ЕНПФ.

В случае отсутствия у физического лица в ЕНПФ открытого ИПС по учету ОПВ счет будет открываться в информационной системе ЕНПФ автоматически при поступлении первого взноса.

При этом идентификация физического лица будет осуществляться по персональным данным (ФИО, ИИН, дата рождения), указанным в электронном формате платежного поручения при перечислении ОПВ, а все необходимые сведения о реквизитах действующего документа, удостоверяющего личность физического лица, о месте постоянного проживания ЕНПФ будет получать из информационных систем государственных органов.

Напоминаем, что ранее для открытия ИПС по учету ОПВ физическому лицу необходимо было оформить заявление об открытии ИПС.

Отметим, что порядок открытия ИПС по учету обязательных профессиональных и добровольных пенсионных взносов остается прежним.

При этом для удобства вкладчиков (получателей) открытие ИПС по учету добровольных пенсионных взносов (в свою пользу) возможно осуществить онлайн на сайте ЕНПФ при наличии актуального ключа ЭЦП.

ЕНПФ создан 22 августа 2013 года на базе АО «НПФ «ГНПФ». Учредителем и акционером ЕНПФ является Правительство Республики Казахстан в лице ГУ «Комитет государственного имущества и приватизации» Министерства финансов Республики Казахстан. Доверительное управление пенсионными активами ЕНПФ осуществляет Национальный Банк Республики Казахстан. С 1 января 2016 года функции по выработке предложений по повышению эффективности управления пенсионными активами переданы Совету по управлению Национальным фондом, который возглавляет Президент Республики Казахстан. В соответствии с пенсионным законодательством ЕНПФ осуществляет привлечение обязательных пенсионных взносов, обязательных профессиональных пенсионных взносов, добровольных пенсионных взносов, пенсионные выплаты, индивидуальный учет пенсионных накоплений и выплат, предоставляет вкладчику (получателю) информацию о состоянии его пенсионных накоплений (подробнее на www.enpf.kz).

Пресс-центр АО «ЕНПФ»
Контакты для СМИ: press@enpf.kz

УПРОЩАЕТСЯ ПРОЦЕДУРА УПЛАТЫ ВЗНОСОВ ДЛЯ ФРИЛАНСЕРОВ

26 декабря 2018 года в Закон РК «О пенсионном обеспечении в РК» внесены изменения, направленные на упрощение процедуры уплаты обязательных пенсионных взносов (ОПВ) физическими лицами, выполняющими работы и услуги по договорам гражданско-правового характера (ГПХ).

Напомним, с июля 2018 года уплата ОПВ данной категорией лиц стала носить обязательный характер.

Внесенные же изменения вступают в силу с января 2019 года. Прежде всего, если одной из сторон договора ГПХ является налоговый агент, к которым относятся юридические лица, индивидуальные предприниматели и лица, занимающиеся частной практикой (частный нотариус, частный судебный исполнитель, адвокат, профессиональный медиатор), то именно они становятся агентами по уплате ОПВ с доходов, выплачиваемых физическим лицам, в том числе фрилансерам. При этом размер взноса должен составлять 10% от получаемого дохода, но не менее 10% от минимального размера заработной платы (МРЗП) и не выше 10% от 50-кратного МРЗП, установленного на соответствующий финансовый год законом о республиканском бюджете.

В свою очередь, если договор ГПХ заключен с физическим лицом, не являющимся налоговым агентом, то уплата ОПВ становится правом, а не обязанностью фрилансера. Иными словами, в этом случае физическое лицо может по своему усмотрению осуществлять ОПВ в свою пользу через банки второго уровня или Казпочту на реквизиты Государственной корпорации «Правительство для граждан», для их дальнейшего перевода на индивидуальный пенсионный счет в ЕНПФ. Следует отметить, что если фрилансер воспользуется этим правом, то это положительно скажется на формировании его личного пенсионного капитала.

Кроме того, от уплаты ОПВ с доходов по договорам ГПХ освобождаются граждане, совмещающие трудовую деятельность в качестве наемного работника по заключенному трудовому договору и выполняющие работы или услуги по договорам ГПХ, заключенным с физическими лицами.

При этом максимальный совокупный годовой доход, принимаемый для исчисления ОПВ, не должен превышать двенадцати размеров 50-кратного МРЗП, установленного на соответствующий финансовый год законом о республиканском бюджете. То есть, если совокупный годовой доход в 2019 году превышает сумму 25 500 000 тенге, то доход, получаемый выше этой суммы освобождается от уплаты ОПВ.

ЕНПФ создан 22 августа 2013 года на базе АО «НПФ «ГНПФ». Учредителем и акционером ЕНПФ является Правительство Республики Казахстан в лице ГУ «Комитет государственного имущества и приватизации» Министерства финансов Республики Казахстан. Доверительное управление пенсионными активами ЕНПФ осуществляет Национальный Банк Республики Казахстан. С 1 января 2016 года функции по выработке предложений по повышению эффективности управления пенсионными активами переданы Совету по управлению Национальным фондом, который возглавляет Президент Республики Казахстан. В соответствии с пенсионным законодательством ЕНПФ осуществляет привлечение обязательных пенсионных взносов, обязательных профессиональных пенсионных взносов, добровольных пенсионных взносов, пенсионные выплаты, индивидуальный учет пенсионных накоплений и выплат, предоставляет вкладчику (получателю) информацию о состоянии его пенсионных накоплений (подробнее на www.enpf.kz).

Пресс-центр АО «ЕНПФ»
Контакты для СМИ: press@enpf.kz

ФУТБОЛ

**ФОРВАРД
«БАРСЕЛОНА»
КӨШБАСШЫЛЫҒЫН
НЫҒАЙТУҒА КӨМЕКТЕСТІ.**

Каталондық барселона Испания чемпионатының 19-туры аясындағы матчте «Эйбарды» ойсырата жеңді.

Барселонадағы «Камп Ноу» стади-

МЕССИ ТАРИХИ РЕКОРД ОРНАТТЫ

онында өткен кездесу 3:0 есебімен аяқталды. Алаң иелері сапынан Луис Суарес дубль жасады (19 және 59-шы минуттар), үшінші голды Лионель Месси 53-ші минутта соқты.

Аргентиналық форвард үшін бұл доп Испания чемпионатында өткізген 435 матчтегі 400-ші гол. Осылайша, Месси бұл межеге жеткен алғашқы футболшы болып отыр.

Испания чемпионатының тарихындағы голдар саны бойынша екінші орында – Криштиану Роналду. Ол мадридтік «Реал» үшін 292 ойында 311 гол салған.

Премьераның былғыз маусымындағы жалпы 17 матчте Месси 17 гол салып, он нәтижелі пас берді. 43 ұпай жинаған «Барселона» чемпионатта көш бастап тұр, мадридтік «Атлетико» бес ұпай кем. Ал «Эйбар» 22 баллмен 16-орында.

ЖЕҢІЛ АТЛЕТИКА

Өскеменде Ольга РЫПАКОВАНЫҢ жүлдесі үшін халықаралық турнир өтеді

19 қаңтар күні Өскемен қаласында Олимпиада чемпионы Ольга Рыпакованың жүлдесі үшін жеңіл атлетикадан халықаралық турнир өтеді, – деп хабарлайды Olympic.kz.

Жарысқа 9 мемлекеттің спортшылары қатысады. Нақтылап айтсақ, Украина, Грузия, Түркия, Беларусь, Армения, Өзбекстан, Тәжікстан, Қырғызстан және Қазақстан спортшылары Рыпакова жүлдесіне таласпақ.

Атлеттер төмендегі дисциплиналар бойынша сыңға түседі:

1. 60, 400, 800 және 3000 метрге жүгіру;
2. 60 метрге кедергілер арқылы жүгіру;
3. Сырықпен секіру;
4. Биіктікке секіру;
5. Ұзындыққа секіру;
6. Үш қарғып секіру;
7. Эстафета.

Жарыстың негізгі бөлігімен бірге «Алтай» клубының балаларға арналған Athletics KIDS CUP турнирі де өтетінін еске саламыз.

Ашылу салтанаты 16:00-ге жоспарланған.

ЖЕҢІС

«ЖЕТІСУ – 1» КОМАНДАСЫ ВОЛЕЙБОЛДАН ҚР ЧЕМПИОНЫ АТАНДЫ

Талдықорғандық «Жетісу» волейбол клубының спортшылары қыздар арасында өткен волейболдан Қазақстан Республикасының қысқы чемпионатында екі жас категориясы бойынша үздік ойын көрсетті, – деп хабарлайды Алматы облысы әкімдігінің ресми сайтына сілтеме жасаған taldykorgan-online.kz

Айталық, ересек жастар тобындағы 2001-2002 жылдары туған қыздар арасында «Жетісу – 1» командасы бірінші орын алды.

Ал, 2003-2004 жылы туғандар арасындағы жарыста «Жетісу – 3» командасының спортшылары Шығыс Қазақстан облысының волейболшыларына жол беріп, екінші орыннан көрінді. Спортшыларға марапаттарын облыс әкімі Аманжол Баталов табыстады.

Талдықорғандағы «Жастар» Спорт сарайында, «Өркен» және «Жастар – 2» спорт кешендерінде 6 күнге созылған жарыста жас өркендер тамаша ойын көрсете білді. Еліміздің әр қиырынан келген 44 команда арасынан жеңімпаздар анықталды.

Жоғарыда атап өткендей, талдықорғандық «Жетісу» клубының волейболшы қыздары екі жас категориясында бірінші және екінші орындарды иеленді. «Жетісу – 1» клубының ойыншылары алтын, ал «Жетісу – 3» клубының спортшылары күміс медаль иегері атанды.

Данияр САҒЫНДЫҚ.

ВЕЛОСПОРТ

Қазақстандық велотрекшілер үшін биылғы жыл сәтті басталды. Индонезияда өткен құрлықтық долада жерлестеріміз 5 алтын, 4 күміс, 5 қола еншілеп, жалпы есепте үшінші орынға тұрақтады.

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ВЕЛОТРЕКШІЛЕР ЖЫЛДЫ СӘТТИ БАСТАДЫ

Ел намысын абыроймен қорғаған спортшыларды Астана әуежайынан достары, туыстары және жанкүйерлері күтіп алды. Велоспорттан олимпиадалық даярлау орталығының шәкірттері енді сәл тынығып, алдағы халықаралық додаларға дайындалады. Оның ішінде тамыз айында өтетін әлем чемпионаты бар. Айта кетейік, биылғы Азия чемпионаты Индонезия астанасы Джакартада өтті. Оған 14 елден 300-ден аса спортшы қатысты.

Ақпейіл Өсім, Азия чемпионы:
– Қарсыластарымыз мықты болды. Қиын болды. Бірақ біз қойылған тапсырманы орындадық деп ойлаймын. Осы жеткен жетістіктеріміз үшін бапкерлеріме алғыс айтып келеді.

Берік Көпешов, олимпиадалық даярлау орталығының аға жаттықтырушысы:

– Бұл жарысқа «Сарыарқа» велотрегінде өте жақсы дайындалдық. Тіпті жаңа жылды да осы жерде қарсы алдық. Алдымызға қойған мақсатты орындадық. Жалпы командалық есепте үшінші орынға түстік.

ТУРИЗМ

ӨЛКЕТАНУ ЖҰМЫСТАРЫ ЖҮРГІЗІЛУДЕ

Мемлекет басшысы өзінің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында «Туған жер» бағдарламасын ұсынып, жас ұрпақтың бойына сүйіспеншілік, патриоттық сезімді қалыптастыру керектігін атап өтті. Атамекенге деген сезім мен махаббатың өлшемі шектеулі болмайды. Ол - шексіз. Осы бір ерекше шексіз патриоттық сезімді әрбір азамат пен жастардың бойына өтене сіңіріп, қанға дарыту үшін, сөздің ұғымын кең мағынасында түсіну үшін Елбасы «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында орындалу керек міндеттердің ішіне «Туған жер» бағдарламасын ұсынды.

Осы орайда біріншіден білім беру саласында ауқымды өлкетану жұмыстарын жүргізу, экологияны жақсартуға баса мән берілуі қажетті талап етілген болатын. Сондықтан біздің Текелі қаласының балалар мен жайларына қызықты экскурсиялар мен танымдық экспедициялар және дәрежелі жорықтар өткізілді. 2017 – 2018 оқу жылында, елордамыз Астана қаласының жиырма жылдығына орай 20 санатты және дәрежелі жорықтар жасалды.

Сонымен қатар үйірмеге қатысушыларының спорттық туристік дағдыларын анықтау мақсатында, спорттық жартасқа өрмелеу, туристік көпсайсы, спорттық бағдарлану бойынша жарыстар, мектеп оқушылары арасында туристік слет, спорттық жартасқа өрмелеуден және туристік көпсайсы чемпионаттар ұйымдастырылды. 2017 – 2018 оқу жылында тұңғыш рет мектеп ұстаздары арасында туристік слет өткіздік.

Осы шаралардың арқасында оқушыларымыздың да шеберліктері шыңдалып, жұды-

жасөспірімдердің туристік және өлкетану орталығы бұл тұрғыда Елбасымыздың «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» мақаласы аясында іс-шаралар өткізіп келеді.

Атап айтқанда, оқушылар арасында туған өлкені тануы бойынша қызығушылығын дамыту мақсатында «Алтынмөл», «Шарын», «Келсай мен Қайыңды», «Жоңғар Алатау» мемлекеттік ұлттық саябақтарына және Тұңғыш Президент, Шоқан Уәлиханов, Сара Тастанбекқызының мұра-

рықтай жұмылған ұжымға айналды деуге болады. Нәтижесінде, туристік орталықтың «Ирбис – Текелі» командасы туристік көпсайсыдан Алматы, Астана, Ақтөбе және Шымкент қалаларында өткен республика чемпионаттарында топжарып, ауыспалы кубоктың екі мәрте иегері атанды.

Самат ЖАҢБЫРБАЕВ,
Текелі қаласындағы балалар мен жасөспірімдер туристік және өлкетану орталығының директоры.

ТАҒЫЛЫМ

Эл болсам десен,
Бесігіңді түзе

БҮГІННЕН
БЕСІГҢДІ ТҮЗЕМЕСЕҢ...

Атам жаудан қайтпаған, бабамыз да. Айналаса да аспан түнек, дала мұзға. Қасиетті қазақтың тіл мен салты, Арқау болып жалғасқан жыр-аңызға. Көр соқыр ұлтымызды ойламайтын, Қол салды ана тілім, мұрамызға. Қазағым тілің мазак болып жатса, Тағы да орысшалап тұрамыз ба? Ұрпағымыз бейшара болмасын деп, Елі үшін еңіреген данамыз да. Ана тілің ақ сүтпен бойға дарып, Ерліктің нұрын құйған санамызға.

Бейшараның белгісі осы емес пе? Өз тілің өгей болды даламызда. Үш тіл бізді ұшпаққа шығара ма? Оқыттық бесіктегі баламызға. Мәңгірт болса ұлы елдің ұрпақтары, Тегімізден айрылып қалмаймыз ба? Дана ҚАЗАҚ жойылып болашақта, Шала ҚАЗАҚ жүреді-ау арамызда. Бүгіннен бесігіңді түземесен, Дауа таппай қаламыз жарамызға. Салт-дәстүрің жоғалса, намыс өліп, Жойылар ҚАЗАҚ деген қанымыз да.

БІЛЕ ЖҮРІҢІЗ

Сумен жүретін
автокөлік шықты

Автомобиль сумен жүретін болса ғой... Бір кездері күлкілі көрінетін осы бір арман ақыры іске асты. Әлемде электромобильдер тарап үлгермей жатып, еуропа өнертапқыштары сумен жүретін автомобиль ойлап тапты. Еуропалық «NanoFlowcell» компаниясы бұл ерекше автомобильдің алғашқы үлгісін сынақтан өткізді деп жазады ZhasAlash.kz. Өзіре жалғыз ғана данасы таныстырылған автомобиль жанар майдың орнына тұзды су пайдаланады.

Өнертапқыштар ойлап тапқан автомобильдерін жетілдіре түсуге ресми түрде рұқсат алды. Германияда жұмыс істеп жатқан компания арада бұл көлікті жолға шығарып, сынап көрмек. Жылдамдығы, екпін алуы жанармаймен жүретін автомобильдерден бір де кем емес. Сағатына 100 шақырымдық жылдамдық алу үшін бар болғаны 3 секундқа жетер-жетпес уақыт жеткілікті. Тұзды суды бір толтырып алған соң 600 шақырымға дейін жетуге болады.

Әрине, тұзды су болғанда, кәдімгі суға тұзды араластырып жіберіп немесе тұщы теңізден сүзіп ала салатын су емес. Машинада 2 түрлі тұз ерітіндісін өңдейтін арнайы реактор бар. Осы екі ерітінді өз кезегінде жанар-жағар майдың рөлін атқарады.

Автомобильдің төрт электродвигателі бар, бұл моторларды айналдыру үшін аса күрделі химиялық процесс жүреді. Дегенмен, мұндай күрделіліктерге қарамай, машинаның алғашқы тұсаукесері сәтті өтті.

Бұл автомобильдің ең негізгі артықшылығы – экологиялық тазалығында ғана емес, көліктің бүкіл құралдарын жасауда қымбат бағалы металлдар мен сирек кездесетін элементтер қолданылмайды. Осыны ескерсек, қоршаған ортаға экологиялық жағынан ғана емес, жер қойнауларын пайдалану тұрғысында да зиянын тигізбейді.

Компания өкілдері алдағы уақытта бұл ерекше автокөліктің тәжірибе үшін шығарылған данасын ғана емес, жалпы адамзатқа қызмет ететін серияларын шығаруды жоспарлап отыр.

Жазылмайтын ауру жоқ

Ресей, Қытай, Алтай өлкесінде білім-тәжірибесін ұштап қайтқан шипагер Азам МҰСАҒҰЛЫ Алматы қаласы Алатау ауданының әкімшілігі жанындағы үйінде ем жүргізуде.

Шипагер тамыр ұстап диагноз қояды. Аурудың көптеген түрлерін Алатаудың баурайынан жиналған таза шөп дәрілермен емдеп, алтын ине қойып, теңіз тұзы арқылы бұлаулар жасайды.

Емші бастағы ісік, мидағы шуыл, жүрек, бауыр, бүйрек, асқазан, бел (грыжа), шыжың (төсекке жіберіп қою), қуық асты безіне суық тию (простатит), маңқа (гайморит), тік ішек (геморрой), аяқ-қол, буын ауруларын ойдағыдай емдеп жазып жүр. Сонымен қатар емші әйелдерге тән барлық ауруды емдейді және ерлі-зайыптылардың сәбілі болуына көмектесе алады.

Шипагердің жол ашуға мүмкіндік жасайтын, арнайы нүктелерге алтын ине қойып, артық қан алу арқылы айтарлықтай жасартатын ерекше қасиетке ие екенін атап айтуға болады.

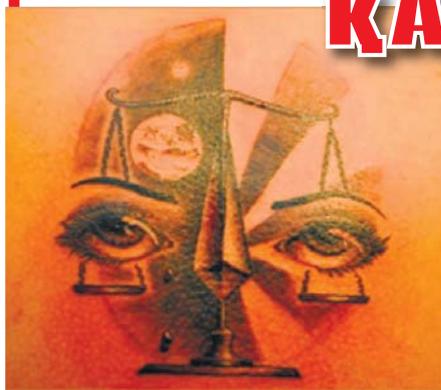
Мекенжайы: Алматы қаласы, Шаңырақ-2 ықшам ауданы, Тонықоб көшесі, 23-үй. (Алатау ауданы әкімдігінің маңы)

Байланыс телефондары:

8775 292 27 78, 8747 479 99 56, 8778 979 88 79

ТӘМСІЛ

ҚАНАҒАТ

Әзірет Әлиден бір жұп келіп сұрады дейді:

– Толық байлық қайтсең табылады?

Сонда Әзірет Әли:

– Қанағат ете білсең, Қанша малы көп те болса қанағаты жоқ кісі байлыққа жеттім деп тоймайды; қанша малы аз да болса барына қанағат ете білсе, бұл адамның көңілі жайлы, тыныштық болады; байлық – қанағатта, – деді.

Ыбырай АЛТЫНСАРИН.

деген екен...

БҮЛ ТЕКЕНІҢ ДЕ НАҒАШЫЛАРЫ
ЖОҚ ПА?

Ақын Тұрмағамбет Ізтілеуов Жалағаш ауданының Жаңаталап ауылында (қазір Темірбек Жүргенов атындағы ауыл болып аталады) сабақ беріпті. Осы ауылда Сарыбай деген рудың балалары тұрады.

Сарыбай, Сәдір, Өзілкеш, Және-дағы би Бекіш, Тап салмаған таусылып, Сағасы кең арналар, – деп Шораяқтың Омары жырға қосқан.

Тұрмағамбеттің бір баласы осы Сарыбайдың қызын алыпты. Үйленгеннен кейін баласының күйі тайған ғой. Баласын уайымдаған Тұрмағамбет парсыша хат жазып, ұлын нағашыларына жіберіп: «Мына баланы алдап, әрқайсың шақырып, күтім жасамасандар болмады. Баланың күйі тайып кетті», – депті.

Ақынның тілегін қабыл алған нағашылары жиендерін кезек-кезек шақырып бір айдай күтім жасапты. Күйеуін күтіп сарылған келін екі көзі төрт болып жолға қарап жүргенде, атасы қорадағы қойын өріске шығарайын десе, бір теке «сасай» (белсіздік) болып қойға ілес алмапты. Қойды шығарып бара жатқан шайыр: «Келін шырағым-ей, ана текені ұстап, қораға кіргізе салшы. Он шақты күн жемдеп күтім жасамасақ өріске жарамай қапты» – депті. Атасының сөзін екі етпей жүгіріп барып текенің мүйізінен ұстаған келін: «Ата-ата, бұл текенің де нағашылары жоқ па? Бір айға жіберіп алсақ қалай болады?» – деген екен.

Айтақын МҰХАМАДИ.

Деректер интернет көзінен алынды.

Редакция алқасының төрағасы - ЫРЫМ КЕНЕНБАЙ

Баспахана директоры
Бақберген ТҮКІБАЕВ

Бас редактор
Айтақын БҰЛҒАҚОВ

Редакция алқасы:

Шынар ЖЕҢСІҚЫЗЫ - редактордың орынбасары
Гүлназ ЕРДАУЛЕТОВА - тілші
Елман ТҰРСЫНҚАНОВ - тілші
Данагүл БЕРЕКЕТ - тілші

Кезекші редактор: Ш. ЖЕҢСІҚЫЗЫ.

Алатау

Газет Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде 2007 жылғы 27 тамызда тіркеліп, № 8639-Г куәлігі берілген.

Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32 үйде "Алатау-Болashaқ" АҚ филиалы "Офсет" баспаханасында басылады.

Газет аптасына бір рет, жұма күні шығады. Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция өзқарасын білдірмейді. Жарнама мен хабарландырулардың мазмұны мен мәтініне жарнама беруші жауапты.

Редакция мекенжайы: 040000, Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32 үй, екінші қабат.

Телефондары: 8(7282) 41-11-70, 41-11-42; факс: 41-09-29
E-mail: alatau_offset@mail.ru
E-mail: www.alatau.kz@mail.ru

Газет 07. 08. 2001 жылдан бастап шығады.

Таралымы 5058
Тапсырыс № 111

Индекс 15534

Құрылтайшы
"АЛМАТЫ-БОЛАШАҚ" АҚ